

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΝΟΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ Ι' | ΑΘΗΝΑΙ, ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 | 15 ΜΑΡΤΙΟΥ 1961 | ΑΡΙΘ. 6

ΕΠΙ ΤΗ 25^η ΜΑΡΤΙΟΥ

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Με την ἀνατολήν τῆς 25 Μαρτίου οἱ καμπάνες θὰ σημά-
νουν κι' ἐφέτος Πανελλήνιον προσκλητήριον.

Θὰ σημάνουν διὰ νὰ μᾶς ὑπενθυμίσουν τὰ δύο μηνύματα τῆς
25 Μαρτίου, τὰ ὁποῖα δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας ἔχουν ὄλως ἰδιαι-
τέραν σημασίαν.

Πρῶτον τὸ μήνυμα τῆς ἠθικῆς μας Ἐλευθερίας καὶ δεύτερον
τὸ μήνυμα τῆς Ἐθνικῆς μας Ἐλευθερίας.

Α'.

Τὸ πρῶτον, λοιπόν, μήνυμα, τῆς Πνευματικῆς μας Ἐλευθε-
ρίας τὸ μήνυμα, αὐτὴν τὴν ἡμέραν μετεδόθη ἀπὸ τὸν οὐρανὸν
πρὸς τὴν γῆν. Ἄγγελος ἦτο ὁ κομιστῆς καὶ πρὸς τὴν ἀπλήν
κόρην τῆς Ναζαρέτ ἀπηυθύνετο, τὴν Παρθέναν Μαρίαν.

Πρὸς αὐτὴν μετέδωκε τὸν περίφημον Εὐαγγελισμόν: «Ἴδου
συλλήψη ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ Υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ
Ἰησοῦ, δηλ. Σωτῆρα, Λυτρωτὴν, Ἐλευθερωτὴν τῶν ἀνθρωπίνων
ψυχῶν. Διότι ὁ ἄνθρωπος τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς, δεμένος
εἰς τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας, στενάζει εἰς τὴν σκοτεινὴν φυλακὴν
τῆς πνευματικῆς δουλείας.

Βλέπει τὸ καλόν, τὸ ποθεῖ, αἰσθάνεται τὴν καρδίαν του νὰ
σκιρτᾷ πρὸς μίαν καλυτέραν ζωὴν ἠθικῆς Ἐλευθερίας, ἀλλὰ
δὲν ἔμπορεῖ νὰ κάμῃ τίποτε. Νικημένος ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν ἔχει
γίνει δούλος τῆς ἁμαρτίας.

Ἐξ ἄλλου κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀντι τοῦ ἐνὸς καὶ ἀληθι-
νοῦ Θεοῦ ἐλατρεῖοντο, ὡς Θεοί, οἱ ἰσχυροὶ τῆς γῆς, οἱ ὁποῖοι
δὲν ἀνεγνώριζον εἰς τοὺς ὑπηκόους των δικαίωματα ἀνθρωπίνης
προσωπικότητος.

Ἡ ἀρχὴ εἰς τὰς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους ἦτο
τὸ γνωστὸν HOMO HOMINIS LUPUS.

Ἔτσι ὁ θεσμὸς τῆς δουλείας κατεβίβαζε τὴν ἀνθρωπίνην

δντότητα μέχρι τῆς τάξεως τῶν κτηνῶν. Οἱ δὲ δοῦλοι ἦσαν τὸ πλεῖστον τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας.

Ὁ ἠθικός, λοιπόν, ἔκτροχιασμός ἦτο ἀπερίγραπτος.

Τοῦτον περιγράφων ὁ Ἅπ. Παῦλος εἰς τὸν Ἴον κεφάλαιον τῆς πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς του χαρακτηρίζει τοὺς ἀνθρώπους, πού εὐρίσκονται μακρὰν τοῦ Θεοῦ, ὡς «πεπληρωμένους πάση ἀδικία, πονηρία, μεστοὺς φθόνου, φόνου ἔριδος, ὕβριστας, ἀλλαζόνας, ἐφευρετὰς κακῶν, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀστόργους, ἀνελεήμονας».

Τόσον πολὺ εἶχε σκοτισθῆ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε δὲν ἐδίσταζε νὰ κάμῃ τὸ κακόν, χωρὶς ἐντροπὴν, ὄχι μόνον κρυφά, ἀλλὰ καὶ φανερά.

Τοῦτο βεβαιοῖ καὶ ὁ Θουκυδίδης ὅταν σημειοῖ: «πεφύκασιν ἅπαντες καὶ ἰδία καὶ δημοσίᾳ ἀμαρτάνειν», κατάστασις, ἡ ὁποία ἦτο γεμάτη θλίψιν, πόνον καὶ ἀπόγνωσιν.

Ἴδου ὁμως, ὅτι «ὅτε ἤλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου» ὁ Θεὸς ἔστειλεν Ἐλευθερωτὴν διὰ τὸ σκλαβωμένον ἀνθρώπινον γένος, Αὐτὸν τὸν Υἱόν Του.

Ὁ Σωτὴρ «μορφὴν δούλου λαβὼν» ἔκαμε τοὺς δούλους τῆς ἀμαρτίας ἐλευθέρους πολίτας τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐγκαινιάζεται ἡ ἀκατάλυτος Βασιλεία τῆς Ἐλευθερίας, διότι ὁ ἐλευθερωτὴς Χριστὸς «Βασιλεύει εἰς τοὺς αἰῶνας καὶ τῆς Βασιλείας Αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος».

Ἐκτοτε ἐγκαινιάζεται νέα καὶ μοναδικὴ περίοδος εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος, διότι ὁ ἄνθρωπος ἔχει πλέον εἰς τὴν διάθεσίν του τὴν ἀκατανίκητον δύναμιν τοῦ αἰωνίου Ἐλευθερωτοῦ διὰ νὰ συντρίψῃ τὰ δεσμὰ τῆς ἀμαρτίας καὶ νὰ ἐλευθέρωσῃ τὴν ψυχὴν του ἀπὸ τὸ βᾶρος τῆς ἐνοχῆς καὶ τὴν τυραννικὴν δύναμιν τῶν παθῶν.

Αὐτὴν τὴν ἐλευθερίαν «ἡ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσεν» ἐγνώρισαν ἔκτοτε ἑκατομμύρια ἀνθρώπων καὶ ἠγωνίσθη «νέφος μαρτύρων» διὰ νὰ ἠμποροῦμεν ἡμεῖς νὰ τὴν κάμωμε κτῆμά μας.

Ἡ ἡμέρα, συνεπῶς, τοῦ Εὐαγγελισμοῦ κατὰ πρῶτον λόγον ἀπετέλεσε φωτεινότατον σταθμὸν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους.

Β΄.

Ἀπὸ τὴν Ἱστορικὴν ὁμως ἐκείνην ἡμέραν ἔμαθεν ἡ ἀνθρωπότης τί σημαίνει καὶ ποίαν ἀξίαν ἔχει καὶ κάθε ἄλλη ἐλευθερία, ἰδιαίτερος δὲ ἡ Ἐθνικὴ Ἐλευθερία.

Τοῦτο ἄλλωστε εἶχαν κατανοήσει καὶ οἱ πρόγονοί μας τοῦ

1821 και δι' αὐτὸ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, πρὸς τὸν Ἐλευθερωτὴν τῶν ψυχῶν ἐστράφησαν, ὅταν ἔρριπτον τὸ σύνθημα τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος:

«Γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστιν τὴν Ἁγίαν καὶ τῆς Πατρίδος τὴν Ἐλευθερίαν».

Αὐτὸ εἶναι τὸ μῆνυμα, τὸ δεύτερον μῆνυμα, τὸ ὁποῖον δὲν ἔρχεται πλέον ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ τὴν φορὰν αὐτὴν τὸ στέλνει ἡ γῆ πρὸς τὸν Οὐρανόν.

Τὸ στέλνουν πρὸς τὸν Οὐρανόν οἱ ἀγωνισταὶ τοῦ 21. Ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι βλέπουν τὴν Ἑλληνικὴν Πατρίδα σκλαβωμένην ἀπὸ ἓνα βάρβαρον καὶ ἀπολίτιστον λαόν.

Ἐκεῖνοι, ποὺ βλέπουν τὴν Μητέρα τοῦ πολιτισμοῦ ρακένδυτον καὶ ματωμένην.

Ἐκεῖνοι ποὺ βλέπουν τὴν Ἑλλάδα τῶν Θερμοπυλῶν, τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῆς Σαλαμίνας νὰ εἶναι σιωπηλὴ «γιατ' ὅλα τᾶσκιαζε ἡ φοβέρα καὶ τὰ πλάκων' ἡ σκλαβιά».

Αὐτοί, λοιπόν, οἱ ὅποιοι ἠμπορεῖ νὰ ὑπεδουλώθησαν ὡς Ἔθνος, ἔμειναν ὅμως ἀδούλωτοι εἰς τὸ πνεῦμα, αὐτοὶ ζητοῦν τῶρα τὴν βοήθειαν τοῦ Οὐρανοῦ.

Αὐτοὶ ζητοῦν τὴν βοήθειαν τοῦ αἰωνίου Ἐλευθερωτοῦ, διὰ νὰ κερδίσουν καὶ τὴν Ἐθνικὴν τῶν Ἐλευθερίαν.

Καὶ ἡ Πίστις αὐτὴ, ὅτι ὁ οὐρανὸς θὰ ἔδιδε τὴν βοήθειάν του, ἦτο ἀκράδαντος εἰς τοὺς ἀγωνιστὰς τοῦ 21.

Ἴδου πῶς οἱ ἴδιοι τὴν ὁμολογοῦν.

Ὅταν π.χ. ἐρωτοῦσαν οἱ ξένοι τὸν Μακρυγιάννην πῶς ἦτο δυνατὸν οἱ ὀλίγοι Ἕλληνες νὰ ἀντισταθοῦν μέχρι τέλους εἰς τὸ φοβερὸν πλῆθος τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως, ἐκεῖνος τοὺς ἔδιδε τὴν ἐξῆς ἀπάντησιν: «Μὲ τοὺς Ἕλληνας πολεμᾷ ὁ Θεός»—καὶ ὁ Γέρος τοῦ Μωρηᾶ ἐπανελάμβανε πρὸς τὰ παλληκάρια του. «Ὁ Θεὸς ἔδωσε τὴν ὑπογραφήν του γιὰ τὴν Ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος».

«Καὶ ἓνας Θεὸς δὲν παίρνει ποτὲ πίσω τὴν ὑπογραφήν του».

Τέτοια ἦσαν τὰ συνθήματα τῶν ἡρώων προγόνων μας, ποὺ καλοῦσαν, ὄχι μόνον τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ καὶ τὸν Οὐρανόν, εἰς βοήθειαν.

Ἄλλωστε καὶ αἱ προκηρῦξεις τῶν ἀρχηγῶν τοῦ ἀγῶνος εἶναι γραμμέναι μὲ τὸ ζωντανὸν πνεῦμα τῆς Πίστεως γιὰ τὴν Ἐλευθερίαν.

«Τὸ στάδιον τῆς δόξης καὶ τῆς Ἐλευθερίας ἠνοιχθη.

Τὰ πάντα εἶναι εἰδικά μας καὶ ὁ Θεὸς τοῦ παντὸς μεθ' ἡμῶν... Μὴ πτοεῖσθε εἰς τὸ παραμικρόν».

Ἔτσι ἀρχίζουν καὶ τελειώνουν περίπου τὰς προκηρῦξεις τῶν οἱ ἀγωνισταί.

Καὶ τὸ θαῦμα ἔγινε!

Ὁ οὐρανὸς δὲν ἔμεινε ἀπαθής: «ἦλθε βοηθὸς καὶ σκεπαστής» τῶν ἡρώων καὶ προγόνων μας.

Ἡ Ἐκκλησία μας, πὺ εἶναι ἓνα κομμάτι τοῦ Οὐρανοῦ ἐδῶ εἰς τὴν γῆν, ὄχι μόνον εὐλογεῖ καὶ ἐνδυναμώνει τοὺς ἀγωνιστάς, ἀλλὰ γίνεται πρωτοπόρος καὶ στήριγμα τῆς φυλῆς.

Καὶ Πρῶτος ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς ὀρκίζει τοὺς ὑπερασπιστάς τῆς Πατρίδος.

«Ἐλευθερία ἢ θάνατος» εἶναι ὁ ὅρκος των.

Ἡ Ἐκκλησία ἐξ ἄλλου μὲ τὸ «κρυφὸ σχολειὸν» μεταλαμβάνει εἰς τὰς ψυχὰς τῶν νέων βλαστῶν τῆς φυλῆς τὴν Ἱερὰν δάδα τῆς Ἐλευθερίας.

Ὁ ἱστορικὸς Κόκκινος παρατηρεῖ «ὅτι ὁ κληρὸς ὑπῆρξε καὶ ὁ ὁδηγὸς τῆς φυλῆς καὶ τὸ στήριγμά της.» Καὶ συνεχίζει:

«Οἱ αὐτοθυσιασθέντες χάριν τοῦ Ἐθνικοῦ καθήκοντος κληρικοί, καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας, ἀποτελοῦν ἡρωϊκὴν λεγεῶνα».

Ἐπίσης οἱ ἱστορικοὶ μας ἀναφέρουν ὅτι, ὥραϊα Μοναστήρια καὶ Ἱεροὶ Ναοί, σπίτια καὶ ἀγροὶ καταστρέφονται.

Ἀγῶνες, συνεπῶς, θυσίαι καὶ ποταμοὶ αἱμάτων ἀπητήθησαν διὰ νὰ θεριέψη τὸ δένδρον τῆς Ἐλευθερίας μας.

Γ'.

Εἶναι δῶρον Θεῖον ἢ ἐλευθερία.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ ὁ πόθος τοῦ ἀνθρώπου διὰ τὴν Ἐλευθερίαν εἶναι ἔμφυτος.

Τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν ἰδιαιτέρως γνωρίζομεν νὰ τὴν ἐνσαρκώσωμεν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες. Διότι ὅλοι οἱ ἀγῶνες τοῦ ἔθνους μας ἓνα καὶ μόνον σκοπὸν ἔχουν: Νὰ μᾶς χαρίσουν τὴν Ἐλευθερίαν, πὺ εἶναι «βγαλμένα ἀπ' τὰ κόκκαλα τῶν Ἑλλήνων τὰ Ἱερά».

Καὶ αὐτὸ μαρτυροῦν καὶ οἱ στίχοι τοῦ Ἐθνικοῦ μας ποιητοῦ Δ. Σολωμοῦ.

«Σοῦλθε ἐμπρὸς λαμποκοπῶντας
ἢ θρησκεία μ' ἓνα Σταυρὸ
καὶ τὸ δάκτυλο κινῶντας
ὅπου ἀνεῖ τὸν Οὐρανόν,
σ' αὐτό, ἐφώναξε, τὸ χῶμα
στάσου ὀλόρθη, ἐλευθερία
καὶ φιλῶντας σου τὸ στόμα
μπαίνει μέσ' στὴν Ἐκκλησιά».

Ἐκεῖ μέσα, λοιπόν, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν γίνεται ἡ μεγάλη μυσταγωγία καὶ μετουσίωσις, ὅπου ἡ Ἐθνικὴ μας Ἐλευθερία ἀδελφώνεται μὲ τὴν χριστιανικὴν Ὁρησκείαν.

Ὅσοι ὅμως ἠθέλησαν νὰ διασπάσουν τὴν σύζευξιν τῆς Πνευματικῆς μας Ἐλευθερίας μὲ τὴν Ἐλευθερίαν τῆς Πατρίδος μας, αὐτοὶ δὲν ἔκαμαν τίποτε ἄλλο παρά νὰ ὀδηγήσουν καὶ τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ἄλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους εἰς τὴν καταστροφὴν καὶ τὸν ὄλεθρον. Αὐτοὶ μετέβαλον τὸν ὄρκον τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 21 Ἐλευθερία ἢ θάνατος εἰς «Ἐλευθερία—θάνατος».

Καὶ τὸν θάνατον τῆς Ἐλευθερίας τὸν ἐγνωρίσαμεν προσφάτως καὶ τὸν ἐπληρώσαμεν πολὺ ἀκριβὰ.

Διὰ νὰ μὴ ἐπαναληφθῆ ὅμως ὁ θάνατος τῆς Ἐλευθερίας μας εἶναι ἀνάγκη νὰ συνδέωμεν τὰ ιδεώδη τοῦ Γένους μας μὲ τὴν ἀγιαστικὴν δύναμιν τῆς Ἐκκλησίας μας, μὲ τὰς πηγὰς τῆς Ὁρθοδοξίας μας, μὲ Αὐτὸν τὸν Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν Χριστόν.

Διότι ὅπως παρατηρεῖ χαρακτηριστικῶς ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, «ὑπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τὸ Ἑλληνικὸν Γένος, δὲν εὔρε μόνον τὴν ἐξωτερικὴν αὐτοῦ ἐνότητα κατὰ τὴν Τουρκικὴν κατάκτησιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς τρόπους τῆς Ἐθνικῆς περισυλλογῆς, τῆς ψυχικῆς ἀναπλάσεως καὶ ἠθικῆς καθάρσεως,

ἀπέκτισεν Ἐθνικὴν αὐτοσυνείδησιν».

Καὶ τὴν ἔθνικὴν αὐτὴν αὐτοσυνείδησιν θὰ τὴν ἀποκτήσωμεν σήμερον, εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν πυραύλων καὶ τῶν δορυφόρων, εἰς τὴν ἐποχὴν ποὺ ἡ τεχνικὴ πρόοδος ζαλίζει καὶ σκοτίζει τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου, ἐὰν ἐννοήσωμεν καὶ πιστεύσωμεν εἰς τὴν ἀλήθειαν, ὅτι μόνον «ὅπου Πνεῦμα Κυρίου ἐκεῖ Ἐλευθερία».

Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ βαθύτερον νόημα καὶ τῶν δύο Μηνυμάτων τῆς 25 Μαρτίου.

ΚΩΝΣΤ. Ρ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ
Θεολόγος

«Σήμερον τῆς σωτηρίας ἡμῶν τὸ κεφάλαιον, καὶ τοῦ ἀπ' αἰῶνος Μυστηρίου ἡ φανέρωσις· ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, Υἱὸς τῆς Παρθένου γίνεται, καὶ Γαβριὴλ τὴν χάριν εὐαγγελίζεται. Διὸ καὶ ἡμεῖς σὺν αὐτῷ, τῇ Θεοτόκῳ βοήσωμεν· Χαῖρε Κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ».

«Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια, ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια, ἀναγράφω σοι ἡ Πόλις σου Θεοτόκε. Ἄλλ' ὡς ἔχουσα τὸ κράτος ἀπροσμάχητον, ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον, ἵνα κράζω σοι· Χαῖρε Νύμφη ἀνύμφευτε.

ΑΔΕΛΦΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἀγαπητέ μου ἐν Χριστῷ ἀδελφέ,

Πρὶν κλείσω αὐτὸ τὸ κεφάλαιο γύρω ἀπὸ τὰ λεγόμενα «τυχερά» θὰ ἤθελα νὰ σοῦ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴ καὶ σὲ τοῦτο: Πολλοὶ ποῦ εἶναι μαθημένοι νὰ ζητιανεύουν κατὰ τρόπο ἐξευτελιστικὸ γιὰ τὴν ἱερατικὴ τους ἀξιοπρέπεια πέφτουν καὶ σ' ἓνα ἄλλο παράπτωμα. Κακομαθημένοι, ὅπως εἶναι ἀπ' τὴν ἀρχή, χωρὶς κανένα ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς, ὅταν προσκαλοῦνται γιὰ μιὰ ἱεροπραξία δὲν διαβάζουν ὅλα ὅσα λέγει τὸ Εὐχολόγιό τους. Διαβάζουν δυό-τρεῖς εὐχές ἢ ἓνα—δυὸ τροπάρια, ἂν πρόκηται περὶ ἀγιασμοῦ ἢ παρακλήσεως, καὶ πετάγονται στὸ τέρας τῆς ἀπολύσεως. Ἄκουσε ἀγαπητέ. Ἐὰν σήμερα ὑπάρχουν ἀδιάφοροὶ Χριστιανοὶ καὶ δὲν ξέρουσι ἀπὸ ποῦ πᾶν τὰ τέσσερα καὶ τοὺς λὲς ὅ,τι βασιτάει ἡ καρδιά σου, ὅμως καὶ ἀπὸ τὴν σύγχρονη Κοινωνία δὲν λείπουν πιστοὶ ποῦ πολλὰ τὰ ξέρουσι ἀπ' ἔξω κι' ἀνακατωτά. Ἄν πῆς μάλιστα γιὰ τὸ «μικρὸ» ἀγιασμὸ καὶ τὴ «μικρὴ» παράκλησι μάθε το πὼς τὸ παίζουσι στὰ δάχτυλα. Ὅταν αὐτοὶ ποῦ σὲ κάλεσαν νὰ τοὺς θερμάνῃς θρησκευτικὰ μετὰ τὴν ἀγιαστικὴ Χάρι τῆς Ἐκκλησίας μας διαπιστώσουσι πὼς κόβεις τὰ κείμενα, πηδᾷς τὰ τροπάρια καὶ τίς εὐχές, μουρμουρίζεις ἀντὶ νὰ τὰ λὲς καθαρὰ καὶ στοργγγυλὰ καὶ νὰ τὰ ψάλλῃς, δὲν καταλαβαίνεις πὼς θὰ σκανδαλισθοῦν οἱ ἄνθρωποι καὶ πολὺ δικαίως; Τί παθαίνει ἀδελφέ τὴν ὥρα ἐκείνη; Ποιὸς Δαίμονας σὲ κυνηγáει νὰ κάνῃ αὐτὴ τὴ ζημιὰ στὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ; Τί σοῦ χρωστάει αὐτὴ ἢ ψυχούλα ποῦ σ' ἐκάλεσε νὰ τὴν ἀγιάσῃς καὶ νὰ τὴ στηρίξῃς καὶ σὺ τῆς ἔσπασες τὸ θρησκευτικὸ ζῆλο, τὴν εὐσέβειά της, τὴν καλὴ καὶ θεάρεστη συνήθεια νὰ παίρνῃ τὸν πατᾶ στὸ σπῆτι της γιὰ νὰ ὠφελῆται σ' ἐποχὴ, γενικῆς παγωμάρας; Πὼς δὲν φοβᾶσαι οὔτε τὸ Θεὸ μ' αὐτὴ σου τὴν τακτικὴ; Ἐκεῖνοι ἀγαπητέ μου ποῦ συνέταξαν τὰ ἱερά κείμενα, ὑπῆρξαν ἄνθρωποι φοροφοβούμενοι, ἀσκητικοί, ἐμπνευσμένοι, συζητοῦσαν μετὰ τὸ Θεό. Καὶ ἡ συνείδησι τῆς Ἐκκλησίας μας τὰ καθιέρωσε μετὰ τὴν πολυχρόνιο χρῆσί τους καὶ δὲν ἐπέτρεψε ποτὲ αὐτὴ τὴν περιφρόνησι καὶ τὴν ἀσέβεια. Αὐτὸ τὸ κακὸ δυστυχῶς γίνεται σ' ὅλες τίς περιπτώσεις τῶν ἱεροπραξιῶν, ἐκτὸς ἂν εἶναι μπροστὰ ὁ Δεσπότης. Ψαλιδισμα, μουρμούρισμα, μιὰ στὸ καρφὶ καὶ μιὰ στὸ πέταλο. Κι' ἂν μάλιστα ξέρῃς πὼς αὐτὴ ἡ οἰκογένεια ποῦ σ' ἐκάλεσαν εἶναι φτωχὴ, μόλις μπῆς στὸ σπῆτι της βγῆκες κιόλα ἀμέσως. Σ' ἀρέσει φαίνεται νὰ σὲ λένε «παπατσίδα». Ἄλλ' αὐτὸ τὸ κοσμητικὸ ἐπίθετο ἀρμόζει στοὺς σαλταδόρους καὶ στοὺς πονηροὺς ἐπιχειρηματίας ποῦ προσπαθοῦν μετὰ λίγον κόπο νὰ κερδίσουν πολλὰ χρήματα. Ὅχι, ὅμως, στὸν

Ἰερέα τοῦ Ὑψίστου. Γιατί καί πάλιν δυστυχῶς, σιγά σιγά, γίνεται αὐτὴ ἡ βλάβη συνήθεια καθεστῶς καί μάλιστα μέσα στίς πόλεις. Ἄλλ' ὑπάρχουν καί ἐξαιρέσεις: "Ὅταν πέφτῃ ὁ «παρᾶς». "Ὅταν πολλοὶ τῶν Ἰερέων ὑσφραίνωνται, σοῦ εἶπα καί ἄλλοτε, «παρᾶν» καί ὄρεξι ἔχουν, καί δροσερότητα ἀνοιξιάτικη, καί φιλομειδέστατοι εἶναι καί δεσποτικά διαβάzzουν τίς εὐχὰς καί με τάξι τὴν ἀκολουθία τους. Αὐτὸ τὸ βλέπουμε καί στοὺς γάμους καί στίς κηδεῖες καί στὰ μνημόσυνα καί παντοῦ ὅπου χρειάζεται ὁ Ἰερεύς, κι' ὅπου συναντᾶται αὐτὸς ὁ παραπάνω τύπος. Γιατί δὲν εἶναι καί γενικῶς ὅλοι τέτοιοι, ἔστω κι' ἂν τοὺς παίρνη ὅλους ἡ σκουπα τῆς κατακρίσεως. Γιατί νὰ μὴ διαβάzzης καθαρά, ἀργά, εὐτονα τὰ λόγια τῶν θείων προσευχῶν; Δὲν ξεύρεις πῶς κάθε εὐχὴ, κάθε τροπᾶριο, κάθε ὕμνος τῆς Ἐκκλησίας μας εἶναι καί ὀλόκληρο κήρυγμα. "Ὅσο ἀκατάληπτα καί ἂν εἶναι πολλά, τὸ Ἄγιον Πνεῦμα φωτίζει τὸν νοῦν. Δίνει στὸν πιστὸ νὰ καταλάβῃ, ὅσα χρειάζονται γιὰ τὴ σωτηρία του. Γιατί λοιπὸν ἐπὶ πλέον τοῦ στερεῖς ἐσὺ αὐτὴ τὴν εὐλογία; Ἄν βιάzzεσαι, μὴ τοῦ ὀρίζεις αὐτὴν τὴν ὥρα τὴν ἱεροπραξία σου ἀδελφέ. Ὄρισε ἄλλῃ. Τί γάμο, τί βάφτισι, τί Παράκλησι, τί εὐχέλαιο ἢ τί ἄλλη ἀγιαστικὴ πράξι νὰ κάμῃς ὅταν στὴν πλάτη σου νοιώθῃς τὸ βούρδουλα τῆς βίας; Ξέρεις τί πάει νὰ εἰπῇ ψίθυρος τῆς γειτονιάς; Δημιουργεῖ ἀγαπητέ μου ρεῦμα κατακραυγῆς, ἀντιθρησκευτικὸ καί εἰδικώτερα ἀντικληρικὸ. Ἐπειτα, ἂν ἐσὺ μπῆκες στὴν Ἐκκλησία με ξεγέλασμα, τί σοῦ χρωστάει ὁ θρησκευόμενος κόσμος νὰ τὸν ἀπατᾶς, ὁ συνάδελφός σου νὰ τὸν ἐξευτελίzzης, ὁ Θεὸς νὰ τὸν μυκτηρίζῃς; Γιατί μάθε το εἶναι καί θεοπαίzzια τὸ «μιὰ στὸ καρφί καί μιὰ στὸ πέταλο». Πόσοι εὐλαβεῖς ἀδελφοὶ μας δὲν παραπονοῦνται γιὰ τὴν ἀδικία ποὺ τοὺς προσγίνεται ἐξ αἰτίας, ἔστω καί ὀλίγων, ἂν εἶναι ὀλίγοι, ἱερέων, ποὺ λησμονοῦν τὸν ὄρκο τους κατὰ τὴ στιγμή τῆς χειροτονίας τους. Πολλοί. Παραπολλοί. Δὲν ἔχουμε, λένε, πρόσωπο νὰ κυκλοφορήσουμε. Μόλις βλέπουν παπᾶ, ἐκτὸς τῶν δυσειδαιμονιῶν, ἀντὶ νὰ τὸ θεωρήσουν εὐλογία καλὸ συναπάντημα, δυσανασχετοῦν καί με μορφασμὸ ἐκδηλώνουν τὴν ἀπαρέσκειά τους. Καί ἐξ αἰτίας τῶν κακῶν ἐκείνων τύπων ἐγίναμεν ὁ «μπαμπούλας» τῶν μικρῶν παιδιῶν. «Πάψε!» ἔλεγε σ' ἓνα μωρὸ ἢ μάννα του «γιατί θὰ φέρω τὸν παπᾶ νὰ σοῦ κόψῃ τὴ γλῶσσα! Τρῶγε τὸ φαγητό σου, γιατί θὰ φωνάξω τὸν παπᾶ νὰ σὲ χῶσῃ στὰ ράσα του...» Καταντήσαμε σκιάχτρο ἐμεῖς, ποὺ ἔπρεπε καί στὸ ἀκουσμα ἀκόμα πῶς περνᾶνε νὰ ξεσηκώνεται ἡ γειτονιά ἀπὸ χαρὰ καί ἐνθουσιασμὸ καί νὰ τὸ θεωρῇ σᾶν εὐλογία τὸ πέρασμα τοῦ παπᾶ. Τώρα; Περνάει ὁ παπᾶς κι' ἂν δὲν γυρίσουν τὰ νῶτα οἱ Χριστιανοὶ μας κι' ἂν δὲν ἀσχημονήσουν εἰς βᾶρος του, πάντως δὲν θὰ σηκω-

Θοῦν ἀπὸ τὴν καρέκλα τους οἱ ἄνδρες, οὔτε ἀπὸ τὸ πορτί τους οἱ γυναῖκες, λές κι' ἔχουν καντάρια σίδηρο δεμένα στὰ γκοφιά τους. Ἄλλά, ποῖος φταίει ἀγαπητέ μου; Πρώτη φορά μιὰ χρονιά λόγῳ τῆς ἀποστολῆς μου εἶχα ἐπισκεφθῆ κάποιο νησί. Περνώντας μέτους δυὸ Ἱερεῖς τῆς μικρῆς πόλεως ἀπ' τὸ δρόμο γιὰ νὰ πᾶμε στὸν ἑσπερινὸ καὶ μετὰ νὰ κάνουμε τὸ κήρυγμα στὸ Ναὸ στὸ διάβα μας συναντούσαμε Χριστιανούς καὶ Χριστιανές. Ἦταν καλοκαίρι καὶ ἐκάθηντο στὰ πεζοδρόμια μὲ τὴν ψιλοκουβέντα τους. Κανεὶς δὲν σηκωνόταν! Μετὰ τὸ πρῶτο καὶ δεύτερο κήρυγμα ἡ λαϊκὴ πλήμμυρα μὲ συνεκίνησε τόσο, ὥστε ἠναγκάσθη ὄχι στὸ ἀδιαχώρητο τοῦ προαυλίου, ἀλλὰ στὴ μεγάλη παραλιακὴ πλατεῖα νὰ συνεχίσω. Αἱ ἀκολουθήσασαι ἐξομολογήσεις τῶν δακρυρροούντων πιστῶν ἀπεκάλυψαν πολλὰ εἰς βάρος μας ἀδελφέ. Καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων τὸ μεγάλο τους παράπονο τῆς περιφρονήσεως τῶν εὐχῶν. Μ' αὐτὸ ἐννοοῦσαν τὸ ψαλίδισμα καὶ τὸ μουρμούρισμα. Ἄς μὴν ὑποτιμοῦμε τοὺς ἐνορίτες μας. Ἄν ὑπάρχη Ἐκκλησία καὶ ὁ Ναὸς τῆς εἶναι ἀνοιχτός ἀκόμη, τοῦτο ὀφείλεται σ' αὐτὲς τίς εὐσεβεῖς ψυχές, ποὺ θέλουν νὰ κρατήσουν τοῦ παποῦ καὶ τοῦ προπάππου τὴ σειρά, παρὰ τὰ τόσα πλήγματα τοῦ αἰῶνος μας. Κι' αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ τακτικὴ κρατεῖ καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Ὁρθοδόξιας ἄθικτο μέσα στὴν εὐλαβικὴ καρδιά μιᾶς ἀπλοϊκῆς γρηούλας, μιᾶς ταπεινῆς καὶ ἀσήμες, κατὰ κόσμον, οἰκογενείας, ἐνὸς ἀξέστου ἴσως καὶ ἀμαθοῦς γιὰ μᾶς τοὺς σοφοὺς καλογῆρους, ποὺ ἐπιμένει νὰ στέκεται στὰ παλιὰ καὶ νὰ εἶναι σὰν τὸ στρεῖδι κολλημένος στὶς παραδόσεις τῶν πατέρων μας. Μπορεῖ νὰ μὴν ἔχη τὴ δύναμι καὶ τὴν ἰκανότητα νὰ τοῦ κάμη μιὰν ἀνάλυσι τῆς πίστεώς του, νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἐμμονή του στὰ πάτρια. Ὅμως σὲ συγινεῖ τὸ γεγονός τοῦ φανατισμοῦ του, ποὺ ἀπεδείχθη χρησιμώτατος καὶ ὅταν ἡ θύελλα τῶν αἱρέσεων ἐξέσπασεν εἰς βάρος τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως. Ἄλλο τώρα ἂν δὲν πιστεύης ἐσύ. Ὅφειλεις γιὰ νὰ εἶσαι συνεπὴς πρὸς τὸν ἑαυτοῦ σου, ἂν σοῦ μείνεν ἴχνος ἱερατικῆς φιλοτιμίας, νὰ φύγῃς ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία γιὰ νὰ μειώσης τὴν εὐθύνη σου, καὶ τὸ κριμὰ σου. Λοιπόν, μὴ βάζῃς πετραχῆλι γιὰ νὰ κοροϊδέψῃς καὶ νὰ εἰσπράξῃς χρήματα. Ἄν πιστεύῃς στὸ Θεό, στὴ δύναμι τῆς Χάριτός του καὶ σέβασαι τοὺς ἐνορίτας σου, ἐπαναλαμβάνω: Διάβαζε καθαρὰ, ξάστερα καὶ μὲ κατάνυξι τίς εὐχές, μὴ παραλείπῃς καμμιὰ, δεῖξε σεβασμὸ στὸ πετραχῆλι σου, λυπήσου τὴν ψυχὴ ποὺ θρησκευεῖ καὶ ποὺ, ἐπὶ τέλους, σὲ συντηρεῖ, πέταξε τὸ δίσκο τῆς ἐπαιτείας ἀπὸ μπροστά σου, γιὰτὶ εἶναι μεγάλη ντροπὴ. Ἄκουσε τώρα καὶ λίγα γιὰ τὸ γάμο.

Μὲ ἀγάπη Χριστοῦ Χ.

ΤΟ ΜΟΝΑΔΙΚΟΝ ΚΑΙ ΑΠΑΡΑΜΙΛΛΟΝ ΜΕΓΑΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Μερικοί ισχυρίσθησαν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς δὲν ἐδίδαξε νέα πράγματα. Ἀνέταμον τὰ Εὐαγγέλια καὶ ἐκ παραλλήλου ἀνεδίφησαν πᾶν ὅ,τι ἐδίδαξεν ἡ προχριστιανικὴ ἀνθρωπότης. «Περιῆλθον τὰς πέντε ἡπείρους καὶ ἀνέκριναν ὅλων τῶν χρωμάτων τὰς ἀνθρωπίνας φυλάς καὶ ἐπεστράτευσαν πᾶν ὅ,τι ἐγράφη εἰς τὰς χιλίας τόσας ἀνθρωπίνας γλώσσας, διὰ νὰ ἀνακαλύψουν, ὅτι αὐτὴ ἡ λέξις ἢ αὐτὴ ἡ φράσις (τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ) ὑπενθυμίζει ἐκεῖνον τὸν στίχον τοῦ Ἡσιόδου ἢ ἐκείνην τὴν αἰγυπτιακὴν ἐπιγραφὴν ἢ τὸ τάδε Ἰνδικὸν κείμενον ἢ τὴν δεῖνα παροιμίαν τῶν Ἑσκιμῶων» ἢ τὸ τάδε ἀπόφθεγμα τοῦ Κομφουκίου καὶ τοῦ Λάο-Τσέ ἢ τὴν τάδε διδασκαλίαν τοῦ Βουδδισμού κ.ο.κ. Καὶ ὅλα αὐτά, διὰ νὰ καταλήξουν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου εἶναι, τρόπον τινά, μία κοινοτοπία, τὴν ὁποίαν καὶ ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ εἶχον διδάξει!

Ἄλλὰ γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Ἐὰν τοιοῦτοτρόπως εἶχον τὰ πράγματα, διατί ἡ ἰδία διδασκαλία, λεγομένη ὑπὸ ἄλλων, ἦτο «ἔπεα πτερόεντα», ὅταν δὲ ἐξεστομίσθη ὑπὸ τοῦ Διδασκάλου τῆς Τιβεριάδος, κατέσεισε καὶ κατεκρήμνισε κόσμον ὀλόκληρον, ὑφιστάμενον μέχρι τότε; Πῶς ἤνοιξεν ἓνα τοσοῦτον βαθὺν αὐλακα, χωρίζοντα τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν εἰς τὴν «πρὸ Χριστοῦ» καὶ τὴν «μετὰ Χριστὸν» περίοδον; (Β' Π λ ο υ μ ῖ δ η, Εἰσαγωγὴ εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ἐν Ἀθήναις 1958, σελ. 85-86). Αὐτὸ καὶ μόνον ἀποδεικνύει τὴν ἀσύγκριτον ὑπεροχὴν καὶ τὸν μοναδικὸν καὶ ἀπαραμίλλον χαρακτῆρα τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ.

Βεβαίως καὶ ἐν τῷ προχριστιανικῷ κόσμῳ ὑπάρχουν σπέρματά τινα τῆς ἀληθείας, συλλήψεις καὶ ἐμπνεύσεις ὑψηλαί, ποῦ ἐφάπτονται εἰς μερικὰ σημεῖα τῶν σκέψεων καὶ ἠθικῶν ἀξιώσεων τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου. Ὁ Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης δέχεται καθολικὴν ἀποκάλυψιν, ἐπενεργηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Λόγου (α', 4: «ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων». Πρβλ. α', 9: «ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχό-

μενον εἰς τὸν κόσμον)). Ὁ Ἄπ. Παῦλος τονίζει, ὅτι ἔθνη, «τὰ μὴ νόμον ἔχοντα... ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν » (Ῥωμ β', 14-15). Ἀνάλογα διδάσκουν καὶ πατέρες τινὲς τῆς Ἐκκλησίας. Γνωστὴ εἶναι ἡ περὶ «σπερματικοῦ λόγου» θεωρία τοῦ Ἰουστίνου, διδάσκοντος, ὅτι «ἐμφυτον παντὶ γένει ἀνθρώπων σπέρμα λόγου», ὅτι «παρὰ πᾶσι σπέρματα ἀληθείας δοκεῖ εἶναι». Καὶ κατὰ τὸν Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρέα «πᾶσι γὰρ ἀπαξιαπλῶς ἀνθρώποις, μάλιστα δὲ τοῖς περὶ λόγους ἐνδιατρίβουσιν, ἐνστέταται τις ἀπόρροια θεϊκῆ». «Ἦν μὲν οὖν πρὸ τῆς τοῦ Κυρίου παρουσίας εἰς δικαιοσύνην Ἑλλησιν ἀναγκαία φιλοσοφία»..., «ἐπαιδαγώγει γὰρ καὶ αὐτὴ τὸ Ἑλληνικόν», ὡς ὁ «νόμος» τοὺς Ἑβραίους «εἰς Χριστόν». Κατὰ ταῦτα οἱ Ἕλληνες ἐφιλοσόφησαν «ἐπιπνοῖα Θεοῦ». Ἀλλὰ τὰ σπέρματα ταῦτα τῆς ἀληθείας ἀνεμιγνύοντο βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον μὲ πλάνας καὶ δεισιδαιμονίας καὶ κατέπεσαν εἰς τὸ χάος τῆς εἰδωλολατρείας. Οὕτως ἡ προσεκτικὴ ἔρευνα ἀπέδειξεν, ὅτι αἱ ἐν τῷ προχριστιανικῷ κόσμῳ [ἀπαντώμεναι ἀλήθειαι] ἦσαν ἀνάμικτοι μετὰ πλήθους πλανῶν καὶ ὁμοιάζον πρὸς ψήγματα χρυσοῦ καὶ πολυτίμους μαργαρίτας, εὗρισκομένους ἐντὸς βορβορωδῶν καὶ τελματωδῶν ἐκτάσεων. Ὡς ὀρθῶς ἐλέχθη, ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ ἀποκαλύπτει οὐχὶ τὴν κμασματικὴν, ἀλλὰ τὴν πλήρη καὶ ὁλοκληρωμένην ἀλήθειαν, ἣτις ἱκανοποιεῖ πλήρως τὸν ἄνθρωπον. Ὁ Ἰησοῦς δὲν ἀπεκάλυψεν ἀκτῖνάς τινας, ἀλλ' αὐτὸν τὸν ἥλιον.

Σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν διακρίβωσιν τοῦ ἀπαραμίλλου μεγαλείου τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου ἔπαιξεν ἡ Θρησκευολογία. Αὕτη ἑτερομάτισε τὸν σάλον τῶν «παραλλήλων», τὰ ὁποῖα εἶχε μυθεύσει ὁ θρησκευολογικὸς ἐρασιτεχνισμὸς, ἵνα παραστήσῃ περικοπὰς τῆς Καινῆς Διαθήκης ὡς δῆθεν ὁμοίας πρὸς περικοπὰς ἐξωχριστιανικῶν καὶ ἰδίᾳ βουδδιστικῶν κειμένων. Ὁ σάλος οὗτος συνετάραξε τὴν εὐρωπαϊκὴν διανόησιν σχεδὸν ἐπὶ ἡμισυ αἰῶνα. Εἰς τὸ τέλος ἀνέλαβε τὴν ἐξέτασιν τοῦ θέματος ἡ ἐπίσημος θρησκευολογικὴ ἐπιστῆμη. «Αὕτη ἐξήτασε λογοτεχνικῶς πρῶτον, διὰ κορυφαίων ἰνδολόγων, θρησκευολογικῶς ἔπειτα τὰ φερόμενα ὡς παράλληλα καὶ ὡς δῆθεν πρότυπα διὰ τὴν Κ.Δ. κείμενα

τῆς Ἰνδικῆς Γραμματείας. Ἐκ τῆς ἀνακρίσεως ταύτης οὐ μόνον κατεβιάσθησαν τὰ παράλληλα ἀπὸ πεντήκοντα περίπου εἰς μηδέν, ἤτοι ἀπεδείχθη τελεία ἀνομιούτης, ἐξωτερικῆ καὶ ἐσωτερικῆ (ἐννοιῶν καὶ προϋποθέσεων), καὶ ἐπομένως ἔλλειψις βάσεως πρὸς παραλληλισμόν, ἀλλ' ὑπεβιάσθησαν καὶ ὑπὸ τὸ μηδέν, τ.ἔ. ἀπεδείχθη ἀντίστροφος ἐξάρτησις ἰνδικῶν μεταχριστιανικῶν κειμένων ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἰνα καταδειχθῇ τὸ ὄργιον τῆς ἀπάτης, τὴν ὁποίαν μετῆλθον πρὸς ὑπονόμευσιν τῆς πίστεως εἰς τὴν αὐτοτέλειαν καὶ εἰς τὸν ἀποκαλυπτικὸν χαρακτῆρα τοῦ Χριστιανισμοῦ οἱ μυθευταὶ τῶν παραλλήλων καὶ τῆς δῆθεν διαμονῆς καὶ σπουδῆς τοῦ Ἰησοῦ ἐν Ἰνδία, ἀρκεῖ ἐκ τῆς ὅλης βιβλιογραφίας, πληρούσης τόμους ὀλοκλήρους, νὰ σημειωθοῦν, δύο τινά: πρῶτον, ὅτι ὁ ἰνδολόγος Garbe, ὁ διεξονυχίας τὸ θέμα τῶν σχέσεων Ἰνδιῶν καὶ Χριστιανισμοῦ, καλεῖ τοὺς παραλληλοπλάστας «σεσημασμένους ψεύστας», ὡς ἐπικαλουμένους ἀνύπαρκτα ἰνδικὰ κείμενα, καὶ δεύτερον, ὅτι ὁ ἰνδολόγος Καθηγητῆς Hertel ἀπεκάλυψε τὴν ἐκ μέρους τῆς Μαθίλδης Ludendorff συμπίλησιν ἐξ ὑπαρχῆς νέων κειμένων κατὰ τρόπον, ὅστις κινεῖ τὴν θυμηδίαν ἅμα καὶ ἀγανάκτησιν. Διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς ταύτης ἐκκαθαρίσεως τοῦ ὄργιου τῶν δῆθεν παραλλήλων ἡ Θρησκευολογία κατήνεγκε καίριον πλήγμα κατὰ τῶν πλαστογράφων καὶ κατὰ τοῦ θρησκευολογικοῦ ἐρασιτεχνισμοῦ, προσδιορίσασα ἅμα ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ καὶ τὸν τρόπον ἐπιστημονικῆς χρησιμοποιοῦσας τῆς συγκρίσεως καὶ ἐπιστημονικῆς ἀνακρίσεως τῶν νομιζομένων ἐκάστοτε παραλλήλων. Ἡ ὅλη περιπέτεια ἀπέβη τελικῶς ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ, καθόσον, διὰ νέων ἀποδείξεων, ἐξωδογματικῶν, ἀπεδείχθη ἡ αὐτοτέλεια, ἡ ἰδιοτυπία καὶ ὁ ἀποκαλυπτικὸς αὐτοῦ χαρακτῆρ, ἡ θεότης τοῦ ἰδρυτοῦ του καὶ ἡ θειότης τῆς θρησκείας» καὶ διδασκαλίας Του (Σ. Φιλιππίδου, Ἡ Ἱστορία τῶν θρησκευμάτων καθ' ἑαυτὴν καὶ ἐν τῇ Χριστιανικῇ Θεολογίᾳ, Ἀθῆναι 1938, σελ. 140 ἐξ. — Τοῦ αὐτοῦ, Σύγχρονος θρησκευολογικῆς κίνησις, ἐν Ἀθήναις 1952, σελ. 20).

Ἄληθῶς ἡ ἰδιοτυπία καὶ θαυμαστὴ πληρότης τῆς διδασκαλίας τοῦ Σωτῆρος ἀποκαλύπτει καὶ τὴν θείαν αὐτῆς προέλευσιν. Τὰ περὶ μακροχρονίων σπουδῶν αὐτοῦ ἢ τὰ περὶ μεταβάσεως

αὐτοῦ εἰς Ἰνδίας κ.λ.π. εἶναι ὅλως ἀσύστατοι ἐπινοήσεις τῆς φαντασίας. Αὐτὸς ὁ Reman ὁμολογεῖ σχετικῶς τὰ ἐξῆς: «Ὁ Ἰησοῦς, λέγει, ἦκιστα ἐφοίτησεν εἰς τὰς σχολὰς τὰς ἀνωτέρας τῶν γραμματέων καὶ δὲν εἶχεν οὐδένα ἀπὸ τοὺς τίτλους τούτους, οἱ ὅποιοι δίδουν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ πλήθους τὰ δικαιώματα τῆς γνώσεως... Ἀπίθανον εἶναι, ὅτι ἐγνώριζε τὴν ἑλληνικὴν. Πολὺ περισσότερον δὲν ἔλαβεν οὐδεμίαν γνώσιν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας... Οὔτε ἀμέσως οὔτε ἐμμέσως οὐδὲν στοιχεῖον τῆς θύραθεν διδασκαλίας ἔφθασε μέχρι τοῦ Ἰησοῦ. Δὲν ἐγνώριζε τίποτε ἄλλο ἐξω τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ... Ἀφ' ἑνὸς ὁ ἀσκητισμὸς τῶν Ἑσσαιῶν ἢ Θεραπευτῶν, ἀφ' ἑτέρου αἱ ὠραῖαι προσπάθειαι τῆς θρησκευτικῆς φιλοσοφίας αἱ γινόμεναι ὑπὸ τῆς Ἰουδαϊκῆς σχολῆς τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῶν ὁποίων ὁ Φίλων, ὁ σύγχρονός των, ὑπῆρξεν ὁ εὐφυὴς ἐρμηνεύς, ὑπῆρξαν ἄγνωστα εἰς αὐτόν... Εὐτυχῶς δι' αὐτὸ δὲν ἐγνώρισε περισσότερον τὴν παράδοξον σχολαστικὴν διδασκαλίαν, ἣτις ἐδιδάσκειτο εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ ἐξ ἧς μετ' ὀλίγον ἐμελλε ν' ἀπαρτισθῆ τὸ Ταλμουδ» (Π. Τ ρ ε μ π ἔ λ α, Ἰησοῦς ὁ ἀπὸ Ναζαρέτ, β' ἐκδοσις, σελ. 168). «Ὁ Ἰησοῦς ἔμενε πτωχός, εἰργάζετο καὶ ἦτο γνωστός ὡς τέκτων ἐν τῇ Ναζαρέτ. Ἐὰν ὁ Ἰησοῦς ἦτο πεπαιδευμένος, δὲν θὰ ἐξεπλήττοντο διὰ τὴν διδασκαλίαν του οἱ συμπατριῶται αὐτοῦ, οὔτε θὰ διηρωτῶντο λέγοντες: «Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς τῆς Μαρίας;» (Μάρκ. ζ', 3). «Πόθεν τούτῳ ἡ σοφία αὕτη;» (Ματθ. ιγ', 54-55). «Πῶς οὗτος γράμματα οἶδε μὴ μεμαθηκώς;» (Ἰω. ζ', 15). Ἄλλως τε, ἐὰν ὁ Ἰησοῦς εἶχε τύχει ξένης μορφώσεως καὶ ὀθνεῖων ἐπιδράσεων, τὸ πρῶτον, τὸ ὁποῖον θὰ ἐχρησιμοποιοῦν ἐναντίον του οἱ μισαλλόδοξοι Ἰουδαῖοι, θὰ ἦτο ἀκριβῶς τὸ ὅτι κομίζει ξένας διδασκαλίας. Ἄλλ' οὐδὲν οὐδὲν συνέβη τοιοῦτό τι.

Ὡστε ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου δὲν προήρχετο ἐκ συμπιλήσεως προϋπαρχουσῶν διδασκαλιῶν, οὔτε εἶναι δημιουργημα τυχόν ἀνωτέρας παιδεύσεως τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλ' εἶχε πηγαῖον χαρακτῆρα, ἐκπηγάζουσα ἐκ τῆς θείας προσωπικότητος Αὐτοῦ.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ «ΦΙΛΟΘΕΟΝ ΑΔΟΛΕΣΧΙΑΝ»

ΤΟΥ ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΗ
ΕΠΙΣΤΑΣΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ

**Εἶναι ἐπικίνδυνο γιὰ τὰ κορίτσια
νὰ περιφέρονται ἐλεύθερα.**

“Ὅχι μονάχα δὲν εἶναι σωστό καὶ συμφέρον, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἄπρεπο καὶ ἐπικίνδυνο, νὰ ἐπιτρέπουνε οἱ γονεῖς στὰ κορίτσια τους, καὶ μάλιστα ὅταν εἶναι ἀκόμη ἄπραγα καὶ παρθενικά, νὰ γυρίζουνε ἐλεύθερα στοὺς δρόμους, καὶ νὰ πηγαίνουν ὅπου θέλουνε. Ἄς διδαχθοῦνε ἀπὸ αὐτὸ ποὺ συνέβηκε στὴ Δείνα τὴν κόρη τοῦ Ἰακώβ.

Ἡ Δείνα αὐτὴ, ποὺ ἦτανε θυγατέρα τῆς Λείας, ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴν σκηνὴ τοῦ πατέρα της, γιατί ἤθελε νὰ ἰδῆ ἀπὸ κοντὰ καὶ νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ γνωρισθῆ, μὲ τὰ κορίτσια τῶν ἐγχωρίων. Ἐβγῆκε λοιπὸν ἔξω. Δὲν ἐξαναγύρισε ὅμως στὸ σπίτι τοῦ πατέρα της παρθενικὴ ὅπως ἐβγῆκε· γιατί ὁ Συχῆμ ὁ γιὸς τοῦ ἄρχοντα τῆς χώρας ἐκείνης τὴν διέφθειρε· «Τὴν ἐπῆρε κι’ ἐκοιμήθηκε μαζί της, καὶ τὴν ἐταπείνωσε· (Γεν. λδ’, 1-2). Μόνη της ἔτρεξε στὸν γκρεμνὸ τῆς ταπείνωσης, καὶ τοῦ ἐξευτελισμοῦ της ἢ ἀσυλλόγιστη καὶ ἀνόητη.

Ἡ μητέρα της ἡ Λεία, καθὼς καὶ ἡ Ραχὴλ, ἡ δευτέρα γυναῖκα τοῦ Ἰακώβ, ὅπως κι’ ὅλα τ’ ἄλλα κορίτσια ποὺ συνοικοῦσαν μαζί της, δὲν εἶχανε τὴ δικὴ της προπέτεια· καὶ γι’ αὐτὸ δὲν ἔπαθαν καμμιά περιπέτεια. Δὲν βγῆκαν κι’ αὐτά, ὅπως ἐκείνη νὰ περιεργασθοῦνε τίς κόρες τῶν Χανααίων. Καὶ γι’ αὐτὸ δὲν ἐκατάντησαν νὰ ταπεινωθοῦνε, ὅπως αὐτὴ, καὶ νὰ προσβληθοῦνε ἀπὸ τ’ ἀγόρια τῶν Χανααίων.

Οἱ γυναῖκες γενικά, τὸ φρόνιμο εἶναι νὰ μένουνε

στά σπίτια τους· και τὰ κορίτσια νὰ μὴ βγαίνουν ἀπερίσκεπτα ἀπὸ τὶς κάμαρές των. Κι' ἂν γιὰ κάθε γυναῖκα τὸ σπίτι της εἶναι ἡ κατάλληλη διατριβὴ της, τὰ κορίτσια πολὺ περισσότερο δὲν πρέπει ν' ἀφήνουνε ἀσυλλόγιστα τὰ σπιτικά τους· ἀλλὰ τὸ φρόνιμο εἶναι νὰ μένουνε στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ πατρικοῦ τους σπιτιοῦ· και ν' ἀποφεύγουνε τὶς συναναστροφές με τοὺς ἄνδρες.

Οἱ Βασιλεῖς μόνον τὴν εὐτυχία και τὴν ἀσφάλεια τῶν ὑπηκόων των πρέπει νὰ συλλογίζωνται.

Ὁ Ἐμμῶρ ἀφέντευε κι' ἐξουσίαζε ὅλους ἐκείνους ποὺ ἐκατοικοῦσαν στὴν πολιτεία ποὺ ἐβασίλευε. Μά, καθὼς φαίνεται, ὁ γιὸς του ὁ Συχέμ ἀσχοῦσε μεγάλην ἐπιβολὴν ἐπάνω στὸν πατέρα του· κι' ἔτσι, στὴν πραγματικότητα αὐτὸς ἦτανε ὁ πραγματικὸς ἐξουσιαστὴς κι' ὁ οὐσιαστικὸς Βασιλεὺς ὅλου τοῦ Ἔθνους ἐκείνου.

Ὁ Ἀθηναῖος Θεμιστοκλῆς συνήθιζε νὰ λέη· «Ὁ γιὸς μου κυβερνᾷ τὴ μητέρα του και τὴν κάνει νὰ μὴν τοῦ ἀρνιέται κανένα θέλημά τους Ἡ μητέρα του ἐξουσιάζει ἐμένα. Ἐγὼ ἐξουσιάζω τοὺς Ἀθηναίους. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, με τὴ σειρά τους, ὅλους τοὺς ἄλλους Ἕλληνας. Ἐτσι λοιπὸν ὁ γιὸς μου ἐξουσιάζει ὅλους τοὺς Ἕλληνας». Τὸ ἴδιο θὰ μπορούσε νὰ εἶπῃ κι' ὁ Ἐμμῶρ γιὰ τὸ παιδί του τὸν Συχέμ.

Ὁ νέος αὐτὸς συναπαντήθηκε με τὴ Δείνα τὴν κόρην τοῦ Ἰακώβ. Καὶ τᾶρεσε. Καὶ τὴν ἀγάπησε. Κι' ἐπλάγιασε μαζί της· και τὴν ἐταπεινώσε. Ἐπιθυμώντας λοιπὸν ἀπὸ ἐρωμένη του νὰ τὴν κάνει γυναῖκά του, ἔπεισε τὸν πατέρα του. Κι' ὁ πατέρας του το λαό. Κι' ἔτσι συγκατατέθηκαν ὅλοι τους νὰ περιτμηθοῦνε, ὅπως ἦτανε ἡ συνήθεια κι' ὅπως τοῦ τὸ ἐζήτησαν τὰ παιδιὰ τοῦ Ἰακώβ, τ' ἀδελφία τῆς ἐρωμένης του. Γιατὶ μ' ἄλλο τρόπο και χωρὶς νὰ γίνῃ αὐτό, τοὺς ἦτανε ἀδύνατο νὰ συγγενέψουνε με ἀνθρώπους ἀπερίτμητους.

Μεγάλην ἐξουσία καὶ μεγάλη δύναμη θᾶπρπε νᾶχεν ὁ Ἐμμῶρ ἐπάνω στὸ λαὸν ἐκεῖνο, γιὰ νὰ τοὺς πείσῃ τόσον εὐκολὰ νὰ ὑποφέρουνε τὸ βάσανο τῆς περιτομῆς· καὶ γιὰ τὸν ἔρωτα ἑνὸς παιδιοῦ νὰ ὑποστοῦνε ἀκροτηρίαση, πὺ ἦτανε γι' αὐτοὺς ἀσυνήθιστη κι' ὄλωσ διόλου ξένη στὰ ἔθιμά τους.

Ἄλλὰ βέβαια καὶ τὸ παιδὶ ἔπρπε νᾶχη πολλή μεγάλην ἐπιρροή ἐπάνω στὸν πατέρα του, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ τὸν πείσῃ, νὰ ἐπιβάλλῃ ἓνα τέτοιο βαρὺ βασιανιστήριον στὸν κακομοιριασμένο τό λαό του. Συμβαίνουν ὅμως κάτι τέτοια, πὺ μᾶς φαίνονται παράδοξα κι' ἀπίστευτα. Στὴν ἀρχή, συγκατανεύουνε αὐτοὶ πὺ περιτριγυρίζουνε τὸ θρόνον. Κι' αὐτοὶ πάλι συμπαρασύρουνε τοὺς διάφορους ἀξιωματούχους καὶ τιτλούχους, μὲ λογιῆς λογιῆς τρόπους. Κι' αὐτοὶ, μὲ τὴ σειρά τους, παρασύρουνε τὸ λαό. Κι' ὁ ἓνας ἀκολουθεῖ τὸν ἄλλο, καθὼς τὰ πρόβατα.

Ἄλλοίμονον ὅμως στὸ λαό, πὺ ἔχει βασιληᾶ του κάποιον, πὺ τὸν σέρνει ἀπὸ τὴ μύτη του εἴτε ἢ ἐπιπόλαιη γυναῖκα του, εἴτε τὰ κέφια καὶ οἱ ἀκόλαστες ἐπιθυμίες τοῦ παιδιοῦ του, πὺ τὸ ἀγαπᾶ μὲ πάθος. Ὁ λαὸς αὐτὸς εἶναι δυστυχισμένος καὶ πανάθλιος. Ἰδοὺ τὶ ἔπαθεν ὁ λαὸς τοῦ Ἐμμῶρ, πὺ εἶχεν ἓνα τέτοια βασιληᾶ. Ἀφοῦ ἔκαμαν τὸ θέλημά του καὶ περιτμήθηκαν, τὴν τρίτην ἀκριβῶς ἡμέραν ἀπὸ τὴν περιτομή τους, τότε δηλαδὴ πὺ ἡ πληγὴ τους ἦτανε περισσότερο ὀδυνηρὴ καὶ κακοφορμισμένη, εἶδανε ξαφνικὰ νὰ πέφτουνε κατεπάνω τους πᾶνοπλοι οἱ δοῦλοι καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ Ἰακώβ· κι' ἐπειδὴ δὲν εἶχανε τὴ δύναμη ν' ἀνισταθοῦνε ἀπὸ τὶς πληγές τῆς περιτομῆς τους ἐνικηθήκανε· κι' ἐκεῖνοι ἐλεηλατήσανε καὶ διαρπάσανε τὴν πολιτεία τους.

Συφοριασμένοι καὶ τρισάθλιοι καταντοῦνε οἱ λαοί, πὺ τοὺς λαχαίνει ἢ βαρομοιριά ν' ἀφεντεύωνται ἀπὸ ἓνα Βασιληᾶ, πὺ ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἀσφάλεια καὶ τὴν

εὐτυχία τῶν ὑπηκόων του, βάζει καὶ προκρίνει τὰ κέφια καὶ τὴν ἐκπλήρωση τῆς ἐπιθυμίας τῶν ἐδικῶν του ἀνθρώπων! (Γεν. λδ', 6-29).

**Ποιὸς θ' ἀνεβῆ στὸ ὄρος τοῦ Κυρίου ;
Μόνον ὁ ἀγνὸς στὰ χέρια του καὶ ὁ καθαρὸς στὴν καρδιά του.**

Ἰδού! Πραγματοποιώντας πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ, ἀναβαίνομε τώρα πρὸς τὸ Βαιθῆλ. Τὸ Βαιβήλ τὸ ἐξηγηγοῦμε, καὶ σημαίνει, «οἶκον τοῦ Θεοῦ». Κι' ἀναβαίνομε πρὸς τὰ ἐκεῖ, γιὰ νὰ στήσωμε θυσιαστήριον στὸν Κύριον, καὶ γιὰ νὰ τοῦ προσφέρωμε τὴ δοξολογία μας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη μας, καὶ θυσία κατανυκτικὴ καὶ ἐξιλεωτικὴ· θυσία ποὺ νᾶναι εὐχάριστη καὶ καλοπρόσδεκτη στὸ Δημιουργὸ τοῦ παντός.

Καλὴ, πολὺ καλὴ εἶναι ἡ πρόθεσις τῆς ψυχῆς μας· ἅγιο εἶναι τὸ ἔργο ποὺ καταπιανόμαστε καὶ τὸ ἐπιχειροῦμε· ἀξιέπαινη καὶ ἀξιόμισθη εἶναι ἡ εὐσέβειά μας! Πρέπει ὅμως προηγουμένως ν' ἀπαρνηθοῦμε καὶ ν' ἀποδιώξωμε μακριὰ μας τὰ διάφορα πάθη μας, μὲ τὰ ὁποῖα θεοποιοῦμε τὸν κόσμον αὐτὸν κι' ὅλη τὴ ματαιότητά του! Πρέπει νὰ καθαρισθοῦμε πρῶτα ἀπὸ τὶς ἀκαθαρσίες τῶν ἁμαρτιῶν μας καὶ τῶν ἀνομιῶν μας· πρέπει νὰ πετάξωμε ἀπὸ ἐπάνω μας τὴν βρωμερὴ φοφορεσιά τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου. καὶ νὰ ντυθοῦμετὸν καινούργιον ἄνθρωπον, τὸν ἀναγεννημένο. Πρέπει ν' ἀλλάξωμε τὴ συνηθισμένη κακὴ μας ὡς τὰ σήμερα διαγωγή καὶ νὰ μεταμορφώσωμε τὴν προσηγορικὴν μας ζωὴν. Καὶ μ' ἓνα λόγο, νὰ μεταρρυθμίσωμε καὶ τοὺς λογισμοὺς μας καὶ τὰ λόγια μας καὶ τὶς πράξεις μας· καὶ νὰ κάνωμε ἔργο μας ὅλα ἐκεῖνα ποὺ ἐπρόσταξεν ὁ Ἰακώβ «στὴν φιλίαν σου καὶ σ' ὅλους ποὺ ἦσαν μαζί σου», ὅταν ὕστερα ἀπὸ τὸ θεῖον πρόσταγμα ἐτοιμαζότανε νὰ ξεσηκωθῆ ἀπὸ τὰ Σήκιμα, καὶ νὰ πάη πρὸς τὸ Βαιθῆλ· «Ν' ἀπομακρύνετε κάθε εἶδωλον ξένου θεοῦ ποὺ τυχὸν ἔχετε μαζί σας... Ν' ἀλλάξατε φορέματα·

κι' ἐμπρὸς ἅς τραβήξουμε πρὸς τὸ Βαιθήλ) (Γεν. λε', 2-3).

Αὐτὴν ὅμως τὴν ἀπάρνηση καὶ τὴν μεταλλαγή τῆς προσητερινῆς μας ζωῆς καὶ διαγωγῆς, δὲν πρέπει νὰ τὴν κάμουμε, μονάχα ὡσότου νὰ φθάσουμε στὸν ἅγιο τόπο, πού ἔχομε τὴν πρόσκληση νὰ πᾶμε· δὲν πρέπει νὰ καθαριζώμαστε καὶ ν' ἀλλάζουμε τὰ φορέματα μας, μονάχα γιὰ λίγο, κι' ὡσότου νὰ προσφέρουμε τὴ θυσία μας, κι' ὡσότου νὰ τελειώσῃ τὸ πανηγύρι πού κάνομε ἀλλὰ ἔξακολουθητικά· καὶ κατόπιν· καὶ πάντα· καὶ σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς μας, ἔτσι πρέπει νάμαστε ἐτοιμασμένοι.

Αὐτοὶ οἱ ξένοι Θεοί, πού ὡς τὰ τώρα τοὺς ἐπροσκυνούσαμε, αὐτὰ τὰ συχαμερὰ εἶδωλα, πού ὡς τὰ τώρα ἐγονατίζαμε μπροστά τους, αὐτὰ τὰ κακοθώρητα φορέματα, πού μ' αὐτὰ ὡς τὰ τώρα ἐστολιζόμαστε, πρέπει νὰ τὰ κατακρύψουμε κάπου ἐκεῖ στὸν τόπο ἀπὸ τὸν ὁποῖο φεύγουμε. νὰ καταχωνιάσουμε κάπου βαθειὰ μέσα στὴ γῆ· γιὰ νὰ μένουν ἐκεῖ γιὰ πάντα σκεπασμένα καὶ ἀθώρητα. "Ἐτσι ἔκαναν τότε κι' ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ Ἰακώβ· «Ἐδώκανε στὸν Ἰακώβ τοὺς ξένους θεοὺς, πού εἶχανε μαζί τους καὶ τὰ σκουλαρίκια τους, πού εἶχανε κρεμασμένα στ' αὐτιά τους. Καὶ τὰ καταχώνιασεν ὁ Ἰακώβ, κάτω ἀπὸ τὶς τσικουδιές, πού ἦτανε στὰ Σύκιμα κι' ἐχαθήκανε ὅλα τους γιὰ πάντα» (Γεν. λε', 4).

Λένε μερικοί, πὼς τάχα οἱ Σαμαρεῖτες ἐξανάσκαψαν τὸ μέρος αὐτὸ κι' ἐξέθαψαν τὰ εἶδωλα πού καταχώνιασεν ὁ Ἰακώβ, καὶ πὼς τὰ ξαναμεταχειρισθήκανε στὴν ἀσεβῆ τους καὶ παράνομη λατρεία. "Ἄλλοι διηγοῦνται, πὼς τάχα ὁ ὁ Σολομώντας τὰ πῆρε, ὅταν ἔκτιζε τὸν Ναό. Αὐτὲς ὅμως οἱ Ραββινικιῆς παραδόσεις δὲν εἶναι καὶ τόσο ἀξιόπιστες· κι' ἐμεῖς μένομε σ' αὐτὰ πού ἀναφέρει ἡ Θεία Γραφή καὶ πιστοὶ στὴν ἐρμηνεία τῶν Ἑβδομήκοντα· καὶ λέμε ὅτι αὐτὰ τὰ εἶδωλα

πού καταχωνιασθήκανε κάτω από τις τσικουδιές στα Σύκιμα, έμειναν εκεί κρυμμένα για πάντα· «Τάχρυψεν ό Ίακώβ στη γη τών Συκίμων κάτω από τις τσικουδιές· και έγινε άφαντα ώς τά σήμερα» (Γεν. λ' 4). Και τοϋτο, γιατί εκτός από τή Ραββινική και τήν άλλη παράδοσην πού αναφέραμε, δέν έχομε γι' αυτό καμμίαν άλλη μαρτυρία, πού νάναι αξιόπιστη και αναμφίβολη.

Άλλά κι' άν δεχθώμε τήν μιάν ή τήν άλλην από τις δυό αυτές παραδόσεις, και πάλι στο ίδιο ήθικό συμπέρασμα καταλήγομε. Και λέμε· πώς εκείνος, πού ύστερα από λίγο ή και πολύν καιρό ξαναφέρνουνε στο φώς και ξαναζωντανεύουνε τά πάθη τους, πού είχανε κατορθώσει νά τά ήρεμήσουνε· κατά ένα τρόπο μονάχα συγχωροϋνται νά τά ξαναφέρνουνε στήν έπιφάνεια και στο φώς· για νά κλαΐνε δηλαδή μονάχα και νά ταλαντίζουνε με τή θύμησή τους τόν έαυτό τους· και για νά μετανοούν, με είλικρίνεια και με θλίψη και με συντριβή και με κατάνυξη, γιατί κάποτε τά έλάτρευαν και ήσαν δοϋλοι τους. Έπειδή μ' αυτό τόν τρόπο τά καταξαχωνιάζουν· για νά διορθωθοϋνε και για νά καλυτερέψουν· και τά μεταποιούν και τά μεταχειρίζονται, για νά οικοδομήσουν τόν ναό τής ψυχής του, όπως έκαμε και ό Σολομώντας, σύμφωνα με τή δεύτερη παράδοση.

Όσοι όμως αποκαθιστοϋνε τά είδωλά τους στο προτητερινό τους σχήμα, όπως έκαναν σύμφωνα με τήν πρώτη παράδοσην οί Σαμαρεΐτες, και ξαναγυρίζουνε στη παλαιή τους προς αυτά περιποίηση και λατρεία, είναι κι' αυτοί, όπως και οί Σαμαρεΐτες εκείνοι, συχαμεροί και άποτρόπαιοι και άσεβέστατοι.

Προετοιμασία για τή μετάληψη τής θείας Εϋχαριστίας.

Όσοι έτοιμάζεσθε ν' άνεβήτε επάνω στο ύψηλό βουνό τής μυστικής αγίας Τράπεζας, για νά κοινωνήσετε τάχραντα μυστήρια, και για νά μεταλάβετε από τή φρικτή θυσία τοϋ Άρνιοϋ, πού έσφαγιάσθηκε για μās,

νά μιμηθῆτε τοὺς σπιτικούς ἀνθρώπους καὶ τοὺς πιστοὺς ἀκόλουθους τοῦ Πατριάρχου Ἰακώβ, ὅταν ἐτοιμάζονταν ν' ἀνεβουῖνε ἐπάνω στὸ ὄρος Βαιθήλ· «Σηκώσετε καὶ σεῖς, ὅπως ἔκαναν κι' ἐκεῖνοι, τοὺς ξένους θεοὺς ποὺ ἔχετε μαζί σας, καὶ πετάξετέ τους ἔξω ἀπὸ τὰ σπίτια σας». (Γεν. λε', 4).

Ἀπαρνηθῆτε καὶ σεῖς τοὺς θεοὺς τοῦ κόσμου καὶ τῆς ματαιότητος, ποὺ μὲ τὴν ἁμαρτωλὴ σας τὴ ζωὴ ὑπηρετούσατε κι' ἐλατρεύετε ὡς τώρα. Καταφρονήσετε τὰ εἰδωλα αὐτὰ τῶν παθῶν, τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν ὀρέξεων, ποὺ εἶχατε στημένα μέσα στὴν καρδιά σας, καὶ τ' ἀνασπαζόσατε καὶ τὰ ἐκανακίζατε μ' ὅλη τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς σας. Πετάξετέ τα μακριὰ σας, πολὺ μακριὰ σας, μὲ τὴ συντριβὴ μιᾶς ψυχῆς ποὺ μετανοιῶνει πραγματικά, καὶ μὲ μιὰν ὀλοκληρωτικὴν ἀποχὴ καὶ τέλειαν ἀποφασιστικότητα.

Μιμηθῆτε τοὺς ἀκόμη καὶ κατὰ τοῦτο. Τοὺς ξένους αὐτοὺς θεοὺς καὶ τὰ μάταια αὐτὰ εἰδωλά σας, ἐμπιστευθῆτε, μὲ τὴν ἐξομολόγησι, στὸν πνευματικὸ σας πατέρα, ὅπως κι' ἐκεῖνοι τότε «παρέδωκαν στὸν Ἰακώβ τοὺς ξένους θεοὺς ποὺ εἶχανε στὰ χέρια τους».

Ὁ πνευματικὸς σας πατέρας ἀφοῦ παραλάβει τὴν κακὴν καὶ καλὴν μαζί παρακαταθήκην αὐτὴν, μὴν ἔχετε κανένα φόβο. Αὐτὸς δὲν τὴν παίρνει οὔτε γιὰ νὰ γιὰ νὰ σᾶς τὴν ξαναγυρίσῃ κάποιαν ἡμέρα, οὔτε καὶ γιὰ νὰ τὴν μεταχειρισθῇ. εἴτε γιὰ ζημιὰ σας, εἴτε καὶ γιὰ νὰ ὠφελῆθῃ ὁ ἴδιος. Ἀλλὰ τὴν παραλαβαίνει, ὅπως παρέλαβε τότε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ ὁ Πατριάρχου Ἰακώβ τὰ εἰδωλα, καὶ «τᾶκρυψε κάτω ἀπὸ τὶς τσικουδιὰς καὶ κάτω ἀπὸ τὰ πεῦκα καὶ δὲν ἐφάνηκεν ἢ φανία τους ὡς τὰ σήμερα» (Γεν. λε', 5).

Ἔτσι, Χριστιανοί μου, κι' ὁ πνευματικὸς σας πατέρας· τὰ εἰδωλά σας, τὶς ἁμαρτίες σας δηλαδή, ποὺ θὰ τοῦ παραδώσετε μὲ τὴν ἐξομολόγησή σας, θὰ τὶς κρύψῃ κι' αὐτὸς κάτω ἀπὸ τὶς ρίζες μιᾶς τσικουδιᾶς

κι' ἐνὸς πεύκου ἰαματικοῦ, ἀπὸ τὸ ὁποῖο, ὅπως ἡ ρετσίνα ἀπὸ τὸ πεῦκο, σταλάζει ἢ ψυχῶφελη ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν σας.

Ναί, Χριστιανοί μου, μὴ φοβεῖσθε. Τὰ κρύβει κι' αὐτός· καὶ τὰ καταχωνιάζει στὰ τρίςβαθα· καὶ τὰ καταθάβει μὲ τέτοιο τρόπο, πὺ κανεῖς δὲν τὰ ξαναβλέπει πλέον. Μὰ οὔτε κι' ὁ ἴδιος τὰ ξασασυλλογίζεται ποτὲ ἀπὸ τότε πὺ τᾶκουσε στὴν ἐξομολόγησή σας. Οὔτε κι' ἂν τοῦ κἀνη κανεῖς συζήτηση γι' αὐτὰ τὰ ξαναφέρειν στὸ νοῦ του.

Ἐφοῦ λοιπὸν ἐξομολογηθῆτε τὶς ἀνομίες σας καὶ τὶς ἁμαρτίες σας, δὲν ἔχετε πλέον κανέναν ἀπολύτως φόβο νὰ φανερωθοῦνε ἐπάνω στὴ γῆν· μὰ οὔτε καὶ ὑποψία, πῶς μπορεῖ νὰ ντροπιασθῆτε κάποτε καὶ ν' ἀτιμασθῆτε ἐξ αἰτίας των. Γιατι, ὄχι μονάχα γίνονται ἄφαντα, μὰ καὶ χάνονται καὶ ἐξουδενώνονται γιὰ πάντα καὶ στοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων μὰ καὶ εἶναι, σὰν νὰ μ' γίνηκαν ποτὲ τους: «Καὶ τᾶκρυψεν ὁ Ἰακώβ κάτω ἀπὸ τὶς τσικουδιές καὶ χαθήκανε ἀπὸ τότε γιὰ πάντα». (Γεν. λ'. 5).

Μετφρ. ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΣΑΜΟΥ ΕΙΡΗΝΑΙΟΥ
ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ

ΤΟΜΟΙ 1—3
ΑΘΗΝΑΙ 1960

(Πωλοῦνται εἰς τὰ Βιβλιοπωλεῖα
καὶ εἰς τὰ γραφεῖα μας)

Ἐνῶ συζητεῖται ἡ ἀξιοποίησις του

ΤΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑΚΙ ΤΟΥ ΑΗ ΓΙΩΡΓΗ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΤΗΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΗΝ ΣΦΡΑΓΙΔΑ ΤΟΥ ΛΥΚΑΒΗΤΟΥ

Ἡ ἱστορία καὶ ἡ ποίησις του

Γίνεται τὶς τελευταῖες αὐτὲς μέρες λόγος πολὺς καὶ συζήτησις εὐρεία γιὰ τὴν καλλίτερη ὅσο τὸ δυνατὸν ἀξιοποίησι τοῦ ἱστορικοῦ βράχου τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Τοῦ Λυκαβητοῦ. Ἱστορικοῦ γιὰ τὰ χρόνια τῆς ὑπάρξεώς του καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς αὐτὸν τοῦ λαοῦ τὸν ἔχει περιβάλει μὲ τὸν ἀμάραντο φωτοστέφανο τῆς ἱστορίας. Μετὰ τὸν Παρθενῶνα ὁ Λυκαβητὸς θεωρεῖται ὡς τὸ κυριώτερο χαρακτηριστικὸ τῆς μορφῆς τοῦ λευκοῦ ἄστεως. Βέβαια τὰ χρόνια τῆς ζωῆς του δὲν μετριοῦνται ὅπως τῆς Ἀκροπόλεως γι' αὐτὸ καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ πνεύματος ὁ βράχος αὐτὸς θεωρεῖται ὡς σύμβολο τοῦ νεωτέρου ἑλληνισμοῦ. Ἡ μορφή του ὁμως, ἡ ὁμορφιά του καὶ ἡ συγκίνησις ποὺ προκαλεῖ τὸ ἀντίκρουσμά του στοὺς ξηνητεμένους ποὺ ξαναγυρίζουν στὴν πατρίδα τους τὴν Ἀθήνα καὶ σὲ ὅσους τὴν ἐπισκέπτονται γιὰ πρώτη φορὰ «κουβαλῶντας» στὶς ἀποσκευὲς τῶν γνώσεων καὶ τῶν ἀναμνήσεών των, ὅ,τι ἐδιδάχθησαν ἀπὸ τὰ παιδικὰ τους χρόνια γιὰ τὸ ἄστυ τῆς Παλλάδος δὲν εἶναι ἀπλῶς τὸ ὕψος τῆς τοποθεσίας ὅπου ὀρθῶναι τὸν ὄγκο του ὁ Λυκαβητὸς, ἀλλὰ τὸ περιβάλλον του, μέσα στὸ ὅποιον ξεχωρίζει ἡ μικρὴ ἐκκλησίᾳ του, ὁ Ἅη Γιώργης. Καὶ ἡ συζητούμενη ἀπὸ τοὺς εἰδικοὺς ἀξιοποίησις τοῦ τοπίου αὐτοῦ τῆς Ἀθήνας προκαλεῖ σὲ μεγάλο ἀριθμὸ τῶν ἑλλήνων κάθε κοινωνικῆς τάξεως ἀνησυχίαι ὄχι ἀσφαλῶς ἀδικαιολόγηται. Ἐνα μάτι αὐστηρὸ, ἀλλὰ καὶ στοργικὸ, ποὺ ἀγκαλιάζει καὶ ἐλέγχει ὡσὰν ἀκοίμητος φρουρὸς ὀλόκληρη τὴν μεγάλη ἑλληνικὴ πρωτεύουσα. Γενεὲς ὀλόκληρες ἀθηναῖαι ἔστρεφαν πάντα τὸ δικὸ τους μάτι πρὸς τὸ μάτι ποὺ ἐξαπέλυε τὴν στοργὴν καὶ τὴν ἀγάπην του ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνα, ὁ τροπαιοφόρος ἐλευθερωτὴς τῶν αἰχμαλώτων ἁγίος, ἀπὸ τὸ ὕψος του. Ἄς εἶναι αἰωνία ἡ μνήμη τοῦ καλόγηρου, ποὺ ἐπὶ τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς ἔστησε ἐκεῖ στὸν Λυκαβητὸ τὴν σκίτην του γιὰ νὰ κτισθῆ στὴν πρώτη του μορφή τὸ ἐκκλησάκι τοῦ ἁγίου. Καὶ οἱ χρονογράφοι τῶν ἐποχῶν δὲν θὰ λησμονήσουν πῶς κατὰ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς βασιλείας τοῦ Ὀθωνος ὁ Κρητικὸς καλόγηρος Ἐμμανουὴλ Λουλουδάκης ἐτοποθέτησε φυλάκιο, ἰσπέδωσε τὴν κορυφή, ἐκαλλιέργησε τὶς γύρω ἐκτάσεις καὶ ἔκτισε κελλί γιὰ νὰ μένη. Ἔτσι ἀντικρίζουμε καὶ ἀγκαλιάζουμε τὸ ἐκκλησάκι αὐτὸ τοῦ ἀθηναϊκοῦ βράχου, ὡς ἓνα ἱστορικὸ μνημεῖο βυζαντινῆς ἐποχῆς.

Τὰ βοηθήματα τῶν ἐπισκεπτῶν καὶ προσκυνητῶν του ἐστάθησαν ὡς μέσα τῆς ζωῆς του ὡς τὸ 1859. Ὁ καλόγερος Λουλουδάκης ἀπέθανεν εὐτυχῆς, μὲ τὴν συνείδησιν του ἐπαναπαυμένη γιὰ τὸ χριστιανικὸ του ἔργο. Οἱ διάδοχοί του στάθηκαν ἀντάξιοί του, εὐρύναντες τὸ ἐκκλησάκι μὲ τὴν προσθήκην δύο πτερυγῶν, τῆς μιᾶς τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ τῆς ἄλλης τοῦ Προφήτου Ἴηλια. Ἡ παλιὰ φοιτητικὴ ἰδίως νεολαία, πού ἐστεγαζέτο σὲ σοφίτες καὶ σπίτια ἀπομακρυσμένα ἀπὸ τὰ κέντρα, εἶχε ὡς τὸν καλλίτερον καὶ πιὸ ἀγαπημένον του γείτονα τὸν Λυκαβητό. Ἀντίκρυζε μὲ σεβασμὸ τὸ ἐκκλησάκι τοῦ ἁγίου καὶ ξαναγύριζε στὴν μνήμη του τὸ παιδικὸ τραγουδάκι πού εἶχε διδαχθῆ ἄποτε στὸ δημοτικὸ σχολεῖο.

Εἰς τὸ βουνὸ ψηλὰ ἐκεῖ
εἶν' ἐκκλησιὰ ἐρημικὴ
τὸ σήμαντρό της δὲν χτυπᾷ
δὲν ἔχει ψάλτη οὐδὲ παπᾶ.

Μὰ δὲν ἄργησε ἀπὸ τὸ 1901 νὰ ἀκούεται καὶ ὁ χαρμόσυνος ἦχος τῆς καμπάνας του, δημιουργῶντας ἀτμόσφαιρα χαρᾶς καὶ θρησκευτικῆς συγκινήσεως. Ὁ δῆμος τῶν Ἀθηνῶν ἔκαμε γενικὴ ἐπισκευὴ τῆς ἐκκλησίτσας καὶ ἔχτισε καὶ τὸ καμπαναριό, αὐτὸ πού σώζεται ὡς σήμερα. Οἱ γνώριμοι τῆς Δεξαμενῆς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ Παπαδιαμάντης, ὁ Βλαχογιάννης, ὁ Μωραϊτίδης κάποιες φορές, ὁ Τραυλαντώνης καὶ ἄργότερα οἱ νεώτεροι ὁ Παρορίτης καὶ νεαρὸς ἀκόμη ὁ Καζαντζάκης ἀκούωντας τὴν καμπάνα τοῦ Ἁγίου Γιώργου ἐδοκίμαζαν θρησκευτικὸ ρῆγος καὶ κάποια ψυχικὴ ἀνάταση. Διέκοπταν πολλὰς φορές κάθε συζήτησί τους καὶ τὴν πιὸ ἐνδιαφέρουσα, γιὰ ν' ἀκούσουν τὴν καμπάνα τοῦ ἑσπερινοῦ καὶ νὰ βαπτισθοῦν σὲ μιὰ καινούργια κολυμβήθρα χριστιανικῆς γοητείας καὶ ποιήσεως.

*

Κάποια Παρασκευὴ τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς, καθὼς μᾶς ἀφηγήθηκε ὁ ἀείμνηστος Τραυλαντώνης βρῆκε τὴν συντροφιά αὐτῆ τῆς Δεξαμενῆς συγκεντρωμένη στὸ κέντρο της. Ἡ ὥρα τοῦ Ἀκαθίστου Ὕμνου. Θὰ ἐδιαβάζωντο οἱ προτελευταῖοι χαιρετισμοί. Ὁ Παπαδιαμάντης, πού ἦταν ὁ «σεβαστὸς» ἀρχηγὸς τῆς συντροφιάς, εἶχε τὴν ἔμπνευσι νὰ προτείνῃ ἀνάβασιν πρὸς τὸν Λυκαβητό. Πρόθυμη ἡ συντροφιά ἀνέβηκε τὸν βράχο. Ἐνας γέρος παπᾶς πού ἀναβε δύο τρία καντήλια δέχθηκε μὲ εὐγένεια τὸ ἀναπάντεχο ἐκκλησίασμα.

— Γέροντά μου, τοῦ εἶπε ὁ Παπαδιαμάντης, θὰ μᾶς δώσης τὴν ἄδεια νὰ ψάλουμε ἐμεῖς τὸν Κανόνα.

— Μὲ τὴν εὐλογία τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Ἁγίου χριστιανοί μου.

Καὶ στὸ μισοσκόταδο τῆς γραφικῆς ἐκκλησίτσας ὁ Παπαδιαμάντης ἄρχισε νὰ ψέλνῃ τὸν Κανόνα. Καὶ ὅταν ἄρχισε κατόπιν ὁ

γέρο - παπᾶς νὰ διαβάζη τοὺς Χαιρετισμοὺς — μᾶς διηγήθηκε ὁ Τραυλαυτώνης — ἀφῆκαν τὴν σκέψη καὶ τὴν ψυχὴ τους νὰ μεταφερθῆ στὸ Βυζάντιο, στὴν ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν καὶ στὴν ποίησι μιᾶς ἱστορικῆς ἐποχῆς τῆς τελευταίας ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ποὺ πολεμοῦσε μὲ τὰ ὄπλα ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν πίστι τὴν χριστιανικὴ τοὺς βαρβάρους καὶ ἀπίστους ἐπιδρομεῖς. Τὸ μικρὸ ἐκκλησάκι τοῦ Λυκαβητοῦ, ὁ Ἅγιος Γιώργης, ἔπαιρνε στὰ μάτια καὶ τὴν φαντασίᾳ τῶν φιλοθρήσκων θαμῶνων τῆς Δεξαμενῆς τὴν μορφὴ εἰς τὴν μεγαλοπρέπειᾳ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἐκεῖ στὰ κάστρα τοῦ Βυζαντίου. Καὶ ὡσὰν ἓνα λυγμικὸ κλάμμα ἀντήχησε στὸ ἐκκλησάκι τοῦ βράχου ὅταν ἀκούσθηκε ἡ τρεμάμενη συγκινητικὴ φωνὴ τοῦ γέρο παπᾶ.

ᾠ! πανύμνητε μήτερ
ἡ τεκοῦσα τῶν πάντων
ἁγίων ἁγιώτατον λόγον.

*

Οἱ παλαιοὶ ἀθηναῖοι παρακολουθώντας τὴν κίνησι γιὰ τὴν ἀξιοποίησι τοῦ Λυκαβητοῦ, στριφογυρίζουν τὴν ἀνέμη τῶν παλιῶν ἀναμνήσεών τους καὶ δὲν κρύβουν τὴν ἀνησυχία τους καὶ γιὰ τὴν τύχη τῆς μορφῆς τοῦ ἁγίου του. Ἐπιφυλάξεις διατυπώνουν καὶ οἱ νεώτεροι, γιὰ τοὺς ὁποίους τὸ ἐκκλησάκι τοῦ βράχου ὑψώνεται σὰν ἓνα στόλισμα καὶ ξυπνὰ συναισθήματα πολλαπλῆς μορφῆς. Ὁ οἰκοδομικὸς ὄργανισμὸς ἔχει ἐξαφανίσει ὀλότελα σχεδὸν ἀπὸ τὰ μάτια μας τὸ ἔξωτικὸ ὄραμα τῆς μικρῆς ἐκκλησίτσας τοῦ λόφου τῶν Ἀθηνῶν. Τὰ ὕψη τῶν νέων οἰκοδομῶν περιέσφιξαν τὸν ἀέρα τοῦ χώρου τῆς μικρῆς ἐκκλησίας καὶ τὰ κύματα τῶν ἤχων τῆς καμπάνας της ποὺ ἄλλοτε ἔφθαναν ὡς τὴν τελευταία σχεδὸν γωνιὰ τῆς πόλεως Ἀθηνῶν, σπάζουν πλέον καὶ σβύνουν ἐπάνω στοὺς πρώτους ἀθηναϊκοὺς συγχρόνους οὐρανοξύστες. Τί πρόκειται νὰ γίνῃ καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐκκλησίτσα αὐτὴ τοῦ τροπαιοφόρου ἁγίου μὲ τὴν μελετωμένη ἀξιοποίησι τοῦ βράχου; Τὸ ἐρώτημα ἐμβάλλει σὲ σκέψεις καὶ ἀνησυχίες. Ἡ χριστιανικὴ ἀλλὰ καὶ ἡ αἰσθητικὴ λογικὴ συμφωνοῦν, ὅτι ἡ εὐλαβικὴ περιφρούρησις τῆς σημερινῆς μορφῆς τῆς ἐκκλησίτσας αὐτῆς καὶ τοῦ γύρω της χώρου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον τὸ μάτι ἀγκαλιάζει τὴν πόλιν ἔστω καὶ περισφιγμένη θὰ πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ τὴν βάσι τῆς ἀξιοποιήσεως τοῦ Λυκαβητοῦ. Τὰ κέντρα ἀναψυχῆς δὲν θὰ πρέπει νὰ βεβηλώσουν τὴν ὁμορφιὰ τοῦ τοπίου μὲ τὴν ἀγιότητα, ποὺ σκορπίζει τὸ ἐκκλησάκι τοῦ ἁγίου. Χωρὶς αὐτὸ μὲ τὴν σημερινὴ του μορφὴ ὁ λόφος θὰ παύσῃ νὰ προκαλῆ πάσης μορφῆς ἐνδιαφέρον.

ΒΑΣ. ΗΛΙΑΔΗΣ.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟΝ «ΕΥΕΡΓΕΤΙΝΟ» Ἡ «ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΗΘΙΚΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΩΝ»

Ἀπὸ τὴν περιοδεία τοῦ Ἀγίου Ἰωάννη τοῦ Θεολόγου.

Ὁ μαθητὴς τοῦ Εὐαγγελιστῆ Ἰωάννη Πρόχωρος διηγείται, πὼς μόλις ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἐσώθηκεν ἀπὸ τὸ ναυάγιο ἔπειτα ἀπὸ σαράντα ἡμερῶν θαλασσοδαρμό, καὶ τὰ κύματα τὸν ἔσπρωξαν σ' ἓνα γιालὸ κοντὰ στὴν Ἐφεσον, μ' εὐρῆκεν ἐμένα νὰ στέκω καὶ νὰ τὸν περιμένω ἐκεῖ, ὅπως μοῦ τῶχε παραγγέλλει προτοῦ νὰ γίνῃ τὸ ναυάγιο. Μὲ μεγάλη του τότε χαρὰ μὲ περιπτύχθηκε δοξολογώντας τὸ Θεό, καὶ σὲ λίγο ξεκινήσαμε γιὰ τὴν Ἐφεσο. Καὶ φθάνοντας ἐκονέψαμε σ' ἓνα μέρος ποῦ τῶλεγαν Ἀρτεμῶνα· καὶ ὑπάρχουν ἐκεῖ λουτρὰ ποῦ ἦτανε ἰδιοκτησία ἑνὸς πρωτονοικύρη τῆς χώρας ποῦ τὸν ἔλεγαν Διοσκουρίδη. Μοῦ εἶπε τότε ὁ Ἰωάννης — Παιδί μου Πρόχωρε κανένας μέσα στὴν πολιτεία δὲν πρέπει νὰ μάθῃ ποιοὶ εἴμαστε καὶ γιὰ ποιὸ λόγον ἤρθαμε ἐδῶ, ὡσότου τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου μᾶς ἀποκαλύψῃ· καὶ τότε θὰ προχωρήσωμε θαρρετὰ στὴν ἀποστολή μας.

Τὴν ὥρα δὲ ποῦ μοῦ τῶλεγεν αὐτὰ, παρουσιάσθηκε μπροστά μας μιὰ γυναῖκα κατσούφα, ποῦ ἦτανε στὴν ὑπηρεσία τοῦ Διοσκουρίδη καὶ ποῦ αὐτὴ εἶχε τὴν

ἐπιστάσια τῶν λουτρῶν· τὴν ὠνομάτιζαν δὲ Ρωμᾶνα κι' ὅλοι τὴν ἀποστρέφονταν γιὰ τὴν ὑπερβολικὴ τῆς σκληράδα.

Αὐτὴ λοιπόν, ἀπὸ πρόνοια γιὰ τὰ λουτρὰ, μόλις μᾶς εἶδε, ἐπειδὴ ἀπὸ τὸ παρουσιαστικὸ μας τῆς φανήκαμε πολὺ ἀναγκεμένοι καὶ ψωμοζῆτες, ἐσκέφθηκε πὼς θάμαστε χρήσιμοι γιὰ τὴν ὑπηρεσία τῶν λουτρῶν καὶ πὼς ἀπὸ τὴ φτώχεια μας δὲν θάχαμε ἀξιώσεις γιὰ μεγάλου μισθοῦς κι' ἐπληροίωσε καὶ εἶπε στὸν Ἰωάννη — Ἀπὸ ποῦ εἴσθε, ἄνθρωπέ μου; καὶ ποιὸ εἶναι τὸ θρήσκευμά σας; Κι' αὐτὸς τῆς εἶπε — Καταγόμαστε ἀπὸ μακρινὴ χώρα· καὶ εἴμαστε Ἑβραῖοι στὴν καταγωγή μας καὶ μὲ τὴ χάρη καὶ τὴν εὐεργεσία τοῦ Θεοῦ Χριστιανοί· καὶ μόλις πρὸ ὀλίγου ἐσωθήκαμε ἀπὸ κάποιο ναυάγιο.

Κι' αὐτὴ τ' ἀπάντησε — Θέλεις ν᾿ρθῆς στὴ δούλεψή μου καὶ ν' ἀναλάβῃς ἐσὺ τὴ φροντίδα γιὰ τὸ καμίνι τῶν λουτρῶν, κι' ὁ φίλος σου τὴν ἐσωτερικὴ τους ὑπηρεσία; Κι' ὁ Ἀπόστολος συγκατατέ-

θηκε. Μᾶς ἐπῆρε λοιπὸν ἀμέσως καὶ μᾶς πῆγε στὸ κτίριο τῶν λου-
τρῶν κι' ἀνέλαβε ὁ καθέννας μας τὴ δουλειὰ πού μᾶς ὥρισε· μᾶς ἔδινε
δὲ γιὰ τὴ συντήρησή μας τρεῖς λίτρες ψωμοῦ κάθε ἡμέρα καὶ τέσο-
στερες ἀκόμη δραχμές.

Τὴν τετάρτη λοιπὸν ἡμέρα ἀπὸ τότε πού ἐπιιάσαμε δουλειὰ,
δὲν ξέρω πῶς, ἐλάθειμεν ὁ Ἰωάννης στὴν τροφοδότηση τοῦ καμι-
νιοῦ, κι' ἔφυγεν ἀπὸ τὴν κανονικὴ του συμμετρία κι' ἐπύρωσεν ὑπε-
βολικά. Ἦλθε λοιπὸν ἡ Ρωμᾶνα, κι' ὅταν τὸ εἶδεν αὐτό, τοῦ ἐπε-
τέθηκεν ἀμέσως κι' ἄρχισε νὰ τὸν κτυπᾷ μὲ τὰ χέρια της· κι' ἀφοῦ
τὸν ἐκύλησε κατάχαμα, τοῦ ξεφώνιζε — Ἀκαμάτη... Ἐρημοσπίτη...
γρουσουζή... κακομοιριασμένε, πού εἶσαι ἀνίκανος γιὰ τὸ καθετί...
γιατί, ἀφοῦ δὲν ξέρεις τί σοῦ γίνεται ἀνέλαβες μιὰ τέτοια δουλειὰ.
Φαίνεται ὅμως πῶς θάσαι βαλτός... ἔγνοια σου! κι' ἐγὼ θὰ σὲ διορ-
θώσω γιὰ τίς μηχανές σου αὐτές... Σ' ἐμένα δουλεύεις... πού μὲ λένε
Ρωμᾶνα καὶ εἶμαι κοσμοξάκουστη, κι' ὡς τὴ Ρώμη. Ἀπὸ ἐδῶ καὶ
πέρα θάσαι σκλάβος μου... καὶ νὰ τὸ βγάλῃς ἀπὸ τὸ νοῦ σου πῶς
θὰ μπορέσης νὰ γλυτώσῃς ἀπὸ τὰ χέρια μου· γιατί ὅπου καὶ νὰ
πᾶς, καὶ στὰ πέρατα ἀκόμη τοῦ κόσμου, θὰ σὲ πιάσω, ἂν τυχὸν
ἀποτολήσης νὰ κἀνης κάτι τέτοιο, καὶ θὰ σὲ λυώσω καὶ θὰ σὲ κάνω
κομματάκια κομματάκια, κακομοίρη μου. Ἄλλαξε λοιπὸν τὴν κα-
κόγνωμη βουλή σου καὶ τακτικὴ· κι' ὅπως ἔχεις τὸ νοῦ νὰ περι-
δρομιάζῃς καὶ νὰ τρῶς μ' εὐχαρίστηση, ἔτσι νὰ προσέχῃς καὶ στὴ
δουλειὰ σου. Ἀλλοιώτικα θὰ σ' ἀφανίσω, δίχως κανένα ἔλεος...
Κι' ὁ Ἰωάννης τῆς ἀπάντησε — Κυρία μου, τώρα τελευταῖα κατα-
πίασθηκα μ' αὐτὴ τὴ δουλειάν, χωρὶς νάχω προτιήτερα καμμίαν
ἰδέα γι' αὐτήν. Ὁ καιρὸς ὅμως θὰ μοῦ χαρίσῃ καὶ τὴ γνώση καὶ
τὴν πείρᾳ της καὶ θὰ μὲ κάμῃ νάμαι χρήσιμος.

Ἦστερα ἀπ' αὐτὴ ἔφυγεν ἡ Ρωμᾶνα· κι' ἐμένα μ' ἐσκέπασεν ἡ
καταχνιὰ βαρύτατης ἀθυμίας, γιὰ τὰ πικρὰ καὶ τὰ σκληρότατα
λόγια, πού ἐξέσπασαν, μὲ τόσην ἀπονιὰ καὶ τόσον ἀσυγκράτητα
ἐναντίον τοῦ Ἰωάννη· κι' ἐνῶ οὔτε τέσσαρες ἀκόμη ἡμέρας δὲν εἶ-
χανε περάσει καλὰ καλὰ ἀπὸ τότε πού εἴχαμε πιάσει ἐκεῖ δουλειὰ.

Κι' ὁ Ἰωάννης πού τὸ ἀντιλήφθηκε, μοῦ εἶπε — Τέκνο μου Πρό-
χωρε, τὸ ξέρεις καλὰ μὲ ποιοῦ δισταγμὸν ἀνάλαβα τὴν ἀποστολή
μου, ὅταν μοῦλαχε σὲ μένα ἡ Ἀσία καὶ ξέρεις ἐπίσης καλὰ σὲ τί φο-
βερὸ νανάγιο ἐπέεσαμε· καὶ κόντὰ σὲ μᾶς εἴχανε τὴν ἴδια σκληρὴ μοῖρα
κι' ἄνθρωποι ἀναίτιοι, πού συμμερίσθησαν κι' αὐτοὶ τὴν καταδίκη
μου κι' ἐναυάγησαν κι' ἐκεῖνοι, κι' ἐσωθήκανε, ὅσοι ἐσωθήκανε, ἀπὸ
τὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ. Καὶ ξέρεις ἀκόμη πῶς ἐθαλασσοπνίγηκα
σαράντα ὀλόκληρες ἡμέρες, μαθαίνοντας, ὅτι μόνο στὸ Θεὸ πρέτει
νάχω πεποίθηση κι' ὄχι στὰ ἀνθρώπινα σχέδια· ὡσότου μ' ἔλυ-

πήθηκεν ὁ Θεὸς καὶ μ' ἐβοήθησε νὰ βγῶ στὴν ξηρά. Ἄφου λοιπὸν τὰ ξέρεις ὅλ' αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ ἀδημονᾷς, ἀλλὰ νὰ εὐχαριστῆς τὸν Θεὸ γιὰ τὶς δοκιμασίες ποὺ μᾶς κάνει· κι' οὔτε μάλιστα νὰ λογιάζῃς γιὰ δοκιμασία τὶς βρισιές καὶ τὰ φοβερίσματα μιᾶς γυναίκα. Τράβα λοιπὸν καὶ καταπιάσου μὲ τὴ δουλειὰ ποὺ σοῦ ἐμπιστευθήκανε καὶ κάνε το ὅσο μπορείς καλύτερα καὶ προσεκτικώτερα. Γιατί, ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, ποὺ εἶναι ὁ δημιουργὸς ὅλου τοῦ κόσμου καὶ γιὰ μᾶς ἐγένηκε «τύπος καὶ ὑπογραμμὸς» μᾶς ἐδίδαξε πὼς «μὲ τὴν ὑπομονὴ θὰ κερδίσουμε τὶς ψυχές μας».

Μ' αὐτὰ τοῦ τὰ λόγια, ἔβγαλε ἀπὸ μέσα μου τὸ συναίσθημα τῆς ἀθυμίας ποὺ μ' ἐπλάκωνε, καὶ μ' ἐγκαρδίωσε. Τὴν ἄλλη λοιπὸν ἡμέρα ἦλθεν ἡ Ρωμὰνα καὶ λείε στὸν Ἰωάννη — Ἄκουσα πάλι σήμερα νὰ λένε γιὰ σένα τὰ μύρια ὅσα· πὼς παραμελᾷς τὴ δουλειὰ σου· καὶ πὼς τὸ κάνεις αὐτὸ ἐπιτηδες, γιὰ νὰ σὲ διώξω. Νὰ ξέρῃς ὅμως, πὼς δὲν θὰ σοῦ γίνῃ τὸ θέλημά σου καὶ πὼς ἄδικα τῶβαλες στὸ νοῦ σου· καὶ πὼς θὰ ξεσπάσουν οἱ μηχανές σου αὐτὲς ἐπάνω στὸ κεφάλι σου. Γιατί ἂν καταλά-

βω πὼς πραγματικὰ μηχανεύεσαι κάτι τέτοιο, δὲν θὰ σ' ἀφήσω τίποτα γερὸ ἀπὸ τὸ κορμί σου, παρὰ θὰ τὰ κάμω κομμάτια κομμάτια ὅλα σου τὰ μέλη καὶ θὰ σ' ἀφήσω τελείως ἀχρηστεμένο.

Στὰ λόγια τῆς αὐτὰ δὲν ἀπάντησε τίποτα ὁ Ἰωάννης· κι' αὐτὴ ἐνόμισε πὼς ἡ πραότητά του αὐτὴ προερχόντανε, γιατί ἦτανε ἄπραγος καὶ φοβιτσοῦρας κι' ἔτσι, γιὰ νὰ τὸν τρομάξῃ ἀκόμη περισσότερο τοῦ φερνόντανε βαρβαρότερα ἀκόμη· καὶ τὸν ἀπειλοῦσε καὶ τοῦλεγε — Γρουσουζή... συφοριασμένε... δοῦλός μου δὲν εἶσαι; τί λές; μήπως τυχὸν τ' ἀρνίεσαι; ἀποκρίσου μου! — Ναί, τῆς ἔλεγεν ὁ Ἰωάννης· κι' ἐγὼ καὶ ὁ Πρόχωρος, ποὺ ἔχω μαζί μου, εἴμαστε δοῦλοι σου.

Στηριζόμενη λοιπὸν ἐπάνω στὰ λόγια αὐτά, ἄρχισε νὰ βυσοδομᾷ ἐναντίον τῆς ἐλευθερίας μας. Πῆγε λοιπὸν καὶ βρῆκε κάποιον δικολάβον ἄρχισε νὰ μαστορευῆ τὴν ἐπιβουλὴ τῆς κι' ἔλεγε — Εἶχα δυὸ δούλους κληρονομιά ἀπὸ τὰ γονικά μου· κι' αὐτοὶ ἀπόδρασαν, χρόνια πολλὰ τώρα· καὶ γι' αὐτὸ ἔχασα καὶ τὰ βεβαίωτικά χαρτιά, πὼς εἶναι ἀγορασμένοι. Τώρα ὅμως τελευταῖα ξαναγυρίσανε κοντὰ μου· καὶ τὸ βεβαιώνουν καὶ μόνοι τους πὼς εἶναι δοῦλοί μου.

Μπορῶ λοιπὸν νὰ κάμω τώρα ἄλλα συμβόλαια; Κι' ὁ δικολάβος τῆς ἀπάντησε, πὼς ἂν πραγματικὰ εἶναι δοῦλοί σου καὶ τοὺς ἐκληρονόμησες ἀπὸ τὰ γονικά σου καὶ βρεθοῦνε καὶ μάρτυρες πού νὰ τὸ βεβαιώσουν αὐτό, τότε βέβαια μπορεῖς νὰ κάνης ἄλλα χαρτιά.

Ὁ Ἰωάννης λοιπὸν ἐμάντεψε τὰ σχέδιά της καὶ μοῦ εἶπε· — Νὰ ξέρης, παιδί μου Πρόχωρε, πὼς τὸ γύναιο αὐτὸ μηχανεύεται νὰ μᾶς παρουσιάσῃ γιὰ δούλους της· καὶ ψάχνει νὰ βρῆ μάρτυρες γι' αὐτὸ καὶ νὰ μᾶς ἀναγκάσῃ κι' ἐμᾶς νὰ τὸ ὁμολογήσωμε ἐγγράφως. Νὰ μὴ στενοχωρηθῆς λοιπὸν γι' αὐτὸ διόλου· ἄλλα μᾶλλον νὰ χαρῆς· γιατί μ' αὐτὰ πού μηχανεύεται ὁ Θεὸς θὰ δοξασθῆ καὶ φανερώσῃ μιὰν ὥρα γρηγορώτερο ποιοὶ εἴμαστε.

Τὴν ὥρα πού τᾶλεγεν αὐτά, νάσου καὶ μπαίνει ἡ Ρωμᾶνα κι' ἀρπάζει τὸ χέρι τοῦ Ἰωάννη κι' ἄρχισε νὰ τοῦ κτυπᾷ καὶ νὰ τοῦ λήθῃ· δούλε τιποτένιε, γιατί ὅταν μπαίει ἡ κυρά σου δὲν τὴν προαπαντᾷς καὶ δὲν σκύβεις νὰ τὴν προσκυνήσῃς; ἢ μήπως κι' ἔχεις στὸ μυαλό σου πὼς εἶσαι ἐλεύθερος· δούλος εἶσαι τῆς Ρωμᾶνας! Κι' ἀμέσως ἄρχισε νὰ τὸν φοβερίζῃ καὶ νὰ τὸν ρωτᾷ — Ἐμπρός, πῆτέ μου, δὲν εἶσθε δούλοι μου; Κι' ὁ Ἰωάννης τῆς ἀπάντησε· — Σοῦ τῶπα μιὰ καὶ δυὸ φορές, πὼς εἴμαστε δούλοι σου. — Νὰ τὸ πῆς φανερά, ὑποκριτή, τίνος εἶσθε δούλοι; Κι' ἐκεῖνος τῆς ἀπάντησε — Ἐκείνου, πού εἴμαστε στὴ δούλεψή του. Κι' ἐκεῖνη τοῦ εἶπε — Ἔτσι εἶναι· ἀφοῦ λοιπὸν εἶσθε στὴ δούλεψή μου, εἶσθε καὶ δούλοι μου. Κι' ὁ Ἰωάννης τῆς ἀπάντησε· — Σοῦ τὸ βεβαιώνομε καὶ γραπτῶς καὶ προφορικῶς, πὼς εἴμαστε δούλοι· — Γραπτῶς τὸ θέλω, καὶ μὲ μάρτυρες. Κι' ἐκεῖνος τῆς ἀπάντησε — Ἀφοῦ τὸ θέλεις, βάλτο σὲ ἐνέργεια· καὶ μὴν ἀργοπορῆς καθόλου...

Τότε μᾶς πῆρε καὶ μᾶς πῆγε κάπου ἐκεῖ κοντὰ στὸ ἱερὸ τῆς Ἄρτεμης, σ' ἓνα δημόσιο τόπο, κι' ἐκεῖ ἐπῆρε γραπτῆς καὶ μὲ μάρτυρες τίς καταθέσεις μας· καὶ κατόπιν μᾶς ξανάφερε καὶ χωριστὰ τὸν καθένα μας στὰ λουτρά καὶ στὴ δουλειὰ πού μᾶς εἶχεν ἀναθέσει. Στὰ λουτρά ὅμως αὐτὰ κι' ἀπὸ τὴν ἀρχὴ πού κτ.σθήκανε εἶχε κατοικία του μόνιμη κάποιος δαίμονας, πού τρὶς φορές τὸ χρόνο ἐπνιγεν αὐτοὺς πού ἐμπαιναν ἀπρόσεκτα νὰ λουστοῦν. Ὁ Δόμνος λοιπὸν ὁ μοναχογιὸς τοῦ Διοσκουρίδη, θέλοντας νὰ περιποιηθῆ τὸ κορμί του ἐμπῆκε πάρωρα κι' ἐνῶ ἡ νύκτα ἦτανε προχωρημένη, γιὰ νὰ λουστῆ. Κι' ὁ δαίμονας ὤρμησε ξαφνικὰ ἐναντίον του καὶ τὸν ἐπνιξε. Κι' ὅταν ἐμπῆκανε τὰ παιδιὰ καὶ τὸν βρῆκανε πεθαμένο, ἐβγήκανε ἀπὸ τὸ δωμάτιο τοῦ λουτροῦ μὲ κλάμματα καὶ φωνάζοντας — Πῶ, πῶ, συμφορὰ πού τὴν ἐπάθαμε! Πέθανε τ' ἀφεντικό μας! τί θὰ κάνωμε τώρα; Κι' ὅταν ἡ Ρωμᾶνα τᾶκουσεν αὐτό, ἔσχισε τὸ φακίολι πού φοροῦσε στὸ κεφάλι της, καὶ τραβοῦσε τὰ μαλλιά της,

κι' ἔκλαιγε, κι' ἐκτυπώτανε, καὶ μοιρολογοῦσε. — Ἄλλοίμονό μου τῆς ἁμοιρῆς! Τί θ' ἀποκριθῶ στὸν ἀφέντη μου τὸ Διοσκουρίδη, ὅταν θὰ τὸ μάθη τὸ μεγάλο αὐτὸ κακό; Πῶς θὰ παρηγορηθῆ ἀπὸ τῆ συμφορὰ πού τὸν ἐκτύπησες; σίγουρα θὰ πῆση ξερός, μόλις τ' αὐτὸν κούση· γιατί εἶναι ἀβάσταγη ἡ συμφορὰ του. Δὲν εἶχε κι' ἄλλον ὁ ἔρημος· κι' ὁ Δόμνος ἦτανε μοναχοπαίδι. Βοήθησέ με, μεγάλη μου Ἄρτέμιδα, πού προστατεύεις τὴν Ἑφεσο.

Τέτοια κι' ἄλλα περισσότερα ἀπ' αὐτὰ ἔλεγε· καὶ κομματίζε τὰ μπράτσα τῆς κι' ἐκτυποῦσε τὸ πρόσωπό τῆς. Ἐπρόβαλε λοιπὸν ὁ Ἰωάννης ἀπὸ τῆ δουλειά του καὶ μοῦ εἶπε — Τί συμβαίνει, παιδί μου Πρόχωρε! Τί ἔπαθεν ἡ γυναῖκα αὐτή; Καὶ ἡ Ρωμάνα, μόλις εἶδε νὰ συνομιλοῦμε, ἐχύθηκε κατ' ἐπάνω μας καὶ πιάνοντας τὸν Ἰωάννη, τοῦ εἶπε — Καταραμένε μάγε, τώρα ἐφανερώθηκαν οἱ μαγεῖές σου! γιατί ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού ἐπάτησες τὰ ἐρημοπόδαρά σου ἐδῶ, μᾶς ἀφῆκε κι' ἐφυγεν ἡ θεά μας! ἢ λοιπὸν θ' ἀναστήσης τὸ μοναχογιὸ τὸν Κυρίου μου, ἢ θὰ σέ κομματιάσω, καὶ θὰ σοῦ βγάλω τὴν ψυχὴ σου ἀπὸ μέσα σου!

Κι' ὁ Ἰωάννης τῆς ἀπάντησε—Τί σοῦ συνέβηκε, κερά μου, πού σ' ἔχει τόσο καταταράξει; πές μου το. Κι' αὐτή, ἀντί γι' ἀπάντηση, μὲ ἀσυγκράτητο θυμὸ, ἐσήκωσε τὸ χέρι τῆς κι' ἐχαστοῦκισε τὸν Ἰωάννη, λέγοντάς του. — Παννάθλιε δοῦλε, κι' ἀποδιωγμένε ἀπὸ παντοῦ, ὅλη ἡ πολιτεία τῶν Ἑφesiάνων τῶμαθε τὸ κακὸ πού μᾶς βρῆκε, κι' σὺ κάνεις πὼς δὲν τὸ ξέρεῖς καὶ μὲ ρωτᾷς; ὁ γιὸς τοῦ Κυρίου μου τοῦ Διοσκουρίδη βρέθηκε νεκρὸς μέσα στὸ λουτρό.

Κι' ὅταν τ' ἄκουσεν αὐτὸ ὁ Ἰωάννης, μοῦ φάνηκε σὰν νὰ φωτίσθη ἡ ὄψη μου καὶ ὑποχώρησε λίγο γιὰ νὰ προσευχηθῆ. Κατόπιν μπῆκε μέσα στὴν αἴθουσα τῶν λουτρῶν κι' ἐξώρκιζε τὸ βρωμερὸ δαιμόνιο καὶ τὸ ἐξώρκιζε ἀπὸ ἐκεῖ. Καὶ ὕστερα ξανάφερε πάλι τὴν ψυχὴ τοῦ παιδοῦ μέσα στὸ σῶμά του· καὶ τῶπιασε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὸ ὠδήγησε περπατιστὰ ἔξω πρὸς τὴ Ρωμάνα, καὶ τῆς εἶπε — Πάρε τὸ παιδί τοῦ Κυρίου σου ζωντανὸ καὶ πᾶψε νὰ θλίβεσαι.

Καὶ ἡ Ρωμάνα, ὅταν τὸ εἶδεν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἐσάστισε, καὶ πέφτοντας ἐμπρὸς στὰ πόδια του τὸν παρακαλοῦσε νὰ τὴν συγχωρέση, γιὰ ὅσα κακὰ τοῦ εἶχε κάνει. — Κι' αὐτὸς τῆς ἀπάντησε — Πίστεψε, καλὴ μου γυναῖκα στὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, πού ἐγὼ εἶμαι μαθητῆς του καὶ Ἀπόστολός του, κι' ὅλα θὰ σοῦ συγχω-

ΤΟ ΣΗΜΕΙΟ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

Ἡ ζωὴ του στὴν ἔρημο πλησίαζε πιά τὸν αἰῶνα. Σχεδὸν ἐξαυλωμένος, ὁ ἅγιος ἀναχωρητὴς περίμενε ἀπὸ μέρα σὲ μέρα νὰ τὸν καλέσῃ ὁ Κύριός του ψηλὰ στὸν οὐρανό. Ἐδῶ καὶ λίγο καιρὸ, ἔνοιωθε μιὰ ἐξάντληση, πού ὅσο πήγαινε γινόταν καὶ μεγαλύτερη.

Ὅμως, δὲν παρατοῦσε τὴ συνηθισμένη του ἄσκηση, πού τόσο ἀγαποῦσε. Δυὸ ὥρες πρὶν φέξει, ἔπεφτε μὲ τὸ πρόσωπο στὴ γῆ, ἄνοιγε τὰ χέρια του κι' ἔμενε ἔτσι ἀκίνητος σὲ σχῆμα σταυροῦ, ὡσπου τ' ἄστρα ἔσβυναν κι' ἡ αὐγὴ ἔρροινε μὲ τ' ἄσπρα τῆς πέταλα τοὺς ἀντικρυνοὺς λόφους. Σ' αὐτὸ τὸ διάστημα, λογισμοὺς κι' αἴσθημα τὰδινε ὀλόκληρα στὸ Πάθος τοῦ Ἰησοῦ. Τὸ μοιραζόταν μαζί του. Κάποτε, μάλιστα, τύχαινε νὰ λάμπουν στὶς παλάμες, τὸ στήθος καὶ τὰ πόδια του σταγόνες αἵματος...

Ὁ Σταυρὸς ἦταν πιά ἀποτυπωμένος στὴ σεπτὴ του ὑπαρξη. Σὰν παραπέτασμα ἀνίκητο, ἔκανε νὰ συντρίβωνται οἱ πειρασμοί, πού ἤθελαν νὰ διαβοῦν τὸ κατῶφλι τῆς ψυχῆς του. Καὶ τὸ κορμί του, δοσμένο συχνὰ σ' αὐτὴ τὴ στάση, ἔμοιαζε πιά σὰν πουλί, πού ἐτοιμαζόταν νὰ πάρῃ τὸ ἀνάλαφρο πέταγμά του στοὺς οὐρανοὺς.

Ἐκεῖνο τὸ πρωῒνό, ὁ σεβάσμιος γέροντας, ἔχοντας τελειώσει τὴν ἄσκησή του, εἶδε ξαφνικὰ ν'ἀρχεται στὸ ἐρημητήρι του ἕνας ἄνθρωπος. Ἦταν ἕνας νέος, καταματωμένος, πού μόλις ἔσερνε τὰ βήματά του. Στὴν ὄψη του, πού τὴν πλαισίωναν ἄγρια γένια, ἦταν ἀπλωμένη ἡ χλωμάδα τοῦ θανάτου.

Ὁ ἀναχωρητὴς τὸν πῆρε μέσα στὴ μικρὴ σπηλιά, πού τοῦ χρησίμευε γιὰ κελλί, καὶ τὸν ξάπλωσε μαλακὰ στὸ ἀχυρένιο στρώμα.

Ὁ ἄγνωστος φαινόταν πὼς ἦταν στὰ τελευταῖα του. Ἀνάσαινε γοργά, χωρὶς νὰ μπορῇ ν' ἀρθρώσῃ λέξη. Μιὰ γλυκεῖα λάμ-

---

ρευοῦνε. Κι' αὐτὴ τ' ἀπάντησε — Πιστεύω, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, κι' ἀπὸ ἐδῶ καὶ πέρα τὸ καθετὶ πού θὰ βγῆ ἀπὸ τὸ στόμα σου, θάναι γιὰ μένα νόμος καὶ προσταγή.

Ἐν τῷ μεταξὺ κάποιο ἀπὸ τὰ παιδιά, ἔτρεξε καὶ εἶπε στὸ Διοσκουρίδῃ πὼς πέθανεν ὁ γιός του. Κι' αὐτός, σὰν τὸν κτύπησαν μὲ μαχαίρι, ἔπεσε κατάχαμα κι' ἐξεψύχησε, μόλις ἄγουσε τὴν ἀπροσδόκητὴ συμφορὰ. Κι' ὁ Ἰωάννης, ὅταν τῶμαθεν αὐτό, ἐπῆγε καὶ τὸν ἀνάστησε κι' αὐτόν. Κι' ὅλους αὐτούς, πού ἐπίστεψαν πλέον, τοὺς ἐβάπτισε. Καὶ κοντὰ σ' αὐτούς ἐπίστεψαν κι' ἐβαπτίσθησαν καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀπὸ τοὺς Ἐφεσίους.

Ἀπόδοσις ΑΝΘΙΜΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΤΗ

ψη, όμως, πού ανάδιναν τὰ μάτια του, ἔδειχνε πὼς ὁ Θεὸς εἶχε μι-
λήσει στὴν καρδιά του.

Ὁ ἀσκητὴς τοῦ ἔβρεξε μὲ νερὸ τὸ μέτωπο καὶ τὰ χεῖλη καὶ σκυμ-
μένος πάνω του τὸν κυττοῦσε μὲ στοργή.

Ἔπειτα ἀπὸ λίγο, ὁ νέος συνήρθε κάπως. Μὲ πολὺ κόπο κατῶρ-
θωσε νὰ διηγηθῆ τὴν ἱστορία του.

Ἦταν ἓνας ληστὴς, πού μὲ ἄλλους συντρόφους του εἶχαν ἐπι-
τεθῆ σὲ κάποιο караβάνι τὰ χαράματα. Οἱ ἄνθρωποι, ὁμως, τοῦ
καταβανιοῦ ἦταν καλὰ ὠπλισμένοι καὶ κατάφεραν νὰ τοὺς ξεκά-
νουν ὅλους. Μονάχα αὐτός, πληγωμένος βαρεῖα, μπόρεσε νὰ ξεφύγῃ.

Ὁ ἥλιος εἶχε πιά ἀνατεῖλει, φλογίζοντας τὴν ἀπέραντη ἄμμο.
Βάδιζε χωρὶς ἐλπίδα. Καταλάβαινε πὼς τὸ τέλος του ἦταν σιμά,
πὼς ὅπου νᾶταν θὰ σωριαζόταν νεκρός. Τότε ὁ νοῦς του πῆγε σ'
Ἐκεῖνον, πού δὲν εἶχε λογαριάσει ποτὲ στὴν ἄσωτη ζωὴ του. Σ'
Ἐκεῖνον, πού θὰ τὸν δίκαιζε, μετὰ ἀπὸ λίγο, γυμνὸ ἀπὸ κάθε ἀπο-
λογία. Μὰ Ἐκεῖνος δὲν ἦταν μονάχα δίκαιος. Ἦταν καὶ σπλαχνι-
κὸς γιὰ ὅσους τοῦ ζητοῦσαν συγγνώμη. Δὲν ἤθελε νὰ χεσθῆ κανένας
ἁμαρτωλός...

Καθὼς τὰ σκεφτόταν αὐτά, εἶδε ξάφνου τὸν γέροντα ἀσκητὴ
ἀπὸ μακριά. Μὲ ὄση δύναμη τοῦ ἀπόμενε, τράβηξε κατὰ τὸ μέρος
του.

Ὁ Ὅσιος τὸν ἄκουε μὲ κατανύξη. Κάτι τὸν πληροφοροῦσε μέσα
του, πὼς κι' ἡ δική του ὥρα εἶχε ἔρθει. Σταυρωμένες τόσα χρόνια
στὴν ἔρημο, θάδινε τὴν ὑπόσχεσι τοῦ παραδείσου σ' ἓνα μετανοιω-
μένον ληστή, ἀπαράλλαχτα ὅπως εἶχε κάνει κι' ὁ Ἰησοῦς.

Χαίδεψε τὸ μέτωπο τοῦ νέου καὶ τοῦ εἶπε:

— Σήμερα θάσαι μαζί Του, παιδί μου.

Μιά γαλήνη ἀνείπωτη ζωγραφίστηκε στὰ χαρακτηριστικά
τοῦ ληστή, πού πρὶν ἦταν συσπασμένο ἀπὸ τὸν πόνο καὶ τὴν ἀγω-
νία. Ὑστερα, τὰ βλέφαρά του ἐκλείσαν ἀπαλά. Εἶχε ξεψυχήσει...

Ὁ γέροντας ἔμεινε λίγο ἀκόμα σκυμένος πάνω του. Ὑστερα,
χάνοντας τὶς αἰσθήσεις του, σωριάστηκε πλάι του, μὲ τὸ πρόσωπο
στὴ γῆ. Τὰ χέρια του, ἀπὸ τὴ συνήθεια ἴσως, ἀνοιξαν πάνω στὸ
χῶμα κι' ἔμειναν μισοαπλωμένα, ξανασηματίζοντας ἔτσι τὸ ση-
μεῖο τοῦ Σταυροῦ.

ΑΚΥΛΑΣ

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχ. ἐπιταγὰς πρὸς
τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφη-
μέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν
τῆς ἀποστολῆς.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Αϊδεσ. Γεώργιον Μητσόπουλον., Έλατοχώριον Ίωαννίνων. Δύνασθε νά συνταξιοδοτηθῆτε λόγω υγείας. Ή σύνταξις σας θά εἶναι 734 μηνιαίως, τὸ δὲ ἐφ' ἅπαξ περὶ τὰς 16.500. Νά ἐξαγοράσῃτε χρόνον, δὲν δύνασθε, διότι δὲν ἔχετε προϋπηρεσίαν πρὸς ἐξαγοράν. Ή ἀπλῆ ἐξαγορά χρόνου διὰ συμπλήρωσιν τοῦ ἀπαιτουμένου χρόνου πρὸς λήψιν πλήρους συντάξεως δὲν εἶναι δυνατῆ. Πρέπει νά ἔχετε ἡμερικὰν ὑπηρεσίαν πρὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Τ.Α.Κ.Ε. ἢ ὑπηρεσίαν εἰς Δημοσίαν ὑπηρεσίαν ἢ Νομικὸν πρόσωπον Δημοσίου Δικαίου. Ή ἐάν τυχόν ἔχετε τοιαύτην, γράφατέ μας ἐκ νέου. Διὰ τὴν συνταξιοδότησιν λόγω υγείας ἀπαιτοῦνται τὰ ἐξῆς δικαιολογητικά: 1) Αἴτησις τοῦ ἡσφαλισμένου ἐφημερίου. 2) Ἐπίσημον ἀντίγραφον (βεβαιούμενον παρὰ τοῦ Εἰρηνοδίκου) ἐνόρκου βεβαιώσεως δύο ἰατρῶν ἐνώπιον τοῦ Εἰρηνοδίκου, διοριζομένων ὑπὸ τοῦ οἰκείου Ἐρέαρχου, βεβαιοῦν, ὅτι λόγω τῆς παθήσεώς του κατέστη ἀνίκανος διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐφημεριακῶν του καθηκόντων. 3) Ἀπολυτήριον γράμμα τοῦ οἰκείου Ἐρέαρχου, ἢ κοινοποιήσις τοῦ ὁποίου πρέπει νά συμπίπτῃ μὲ τὴν ἡμερομηνίαν διακοπῆς τῆς μισθοδοσίας. 4) Πιστοποιητικὸν τοῦ Δημάρχου ἢ τοῦ Προέδρου τῆς Κοινότητος περὶ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς οικογενειακῆς καταστάσεως τοῦ ἡσφαλισμένου. 5) Φύλλον διακοπῆς μισθοῦ τοῦ οἰκείου Δημοσίου Ταμείου. 6) Τὸ ἀτομικὸν βιβλιᾶριον ὑπηρεσιακῶν μεταβολῶν συμπληρωμένον καὶ θεωρημένον παρὰ τοῦ οἰκείου Δημάρχου. 7) Βεβαιώσιν τοῦ οἰκείου Μητροπολίτου, ἐμφαίνουσαν τὸν χρόνον χειροτονίας, ἀρχικοῦ διορισμοῦ καὶ τυχόν χρόνον παραμονῆς εἰς ἐκάστην ἐνορίαν μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ἐξόδου. 8) Βεβαιώσιν Ἐκκλησι. Συμβουλίου Ἱ. Ναοῦ, παρ' ᾧ ἐφημέρευσεν ὁ ἐνδιαφερόμενος, ἐμφαίνουσαν τὴν καταβολὴν αὐτῷ ἢ μὴ δώρου ἑορτῶν Χριστουγέννων καὶ Πάσχα ἀπὸ τοῦ ἔτου 1958 καὶ ἐξῆς, ἐκτὸς ἂν ἢ ἐπὶ τῶν δώρων εἰσφορά κατεβλήθη εἰς τὸ Τ.Α.Κ.Ε. 9) Ἀντίγραφον γνωματεύσεως Ἀ' βαθμίου Ὑγειονομικῆς Ἐπιτροπῆς περὶ τῆς ἀνικανότητος τοῦ πρὸς συνταξιοδότησιν Ἐφημερίου. — Ἐφ η μ έ ρ ι ο ν Σ ύ β ρ ο υ Λ ε υ κ ᾶ δ ο ς . Ἐλάβομεν τὴν δευτέραν ἐπιστολήν σας καὶ ἀπαντῶμεν σχετικῶς. Ή σύνταξις σας θά ἀνέλθῃ εἰς δραχμὰς 890 περίπου μηνιαίως ἀνεῖ ἐξαγορᾶς. Ἐάν ἐξαγοράσετε καὶ τὰ ἔτη 1926 ἕως 1930, ὅτε ἰδρῦθη τὸ Τ.Α.Κ.Ε. ἡ σύνταξις σας θά ἀνέλθῃ εἰς 990 περίπου δραχμὰς Ὡς ἐφ' ἅπαξ θά λάβετε περὶ τὰς 13.500 δραχμὰς. Ή ἐξαγορά δὲν αὐξάνει τὸ ἐφ' ἅπαξ. — Αἶδεσ. Ἰωάννην Κούρλαν, Περιστερίον Ἐλους Ἐπιδάουρον Λιμηρᾶς. Γράφατέ μας εὐκρινῶς περὶ τίνος πρόκειται. Περὶ δανείου ἢ περὶ ἐπίδοματος προικοδοτήσεως. — Αἶδεσ. Γ. Κολιτσόπουλον, Καστράκιον Γορτυνίας. Ή αἴτησίς σας ἐνεκρίθη τὴν 10/3/1961 διὰ ποσὸν 5.000 δραχμῶν. Τὸ σχετικὸν ποσὸν θά σταλῇ μὲσω τοῦ Τοπικοῦ Τ. Α. Κ. Ε. τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Γόρτυνος ἐντὸς τῶν προσεχῶν δέκα ἡμερῶν. — Αἶδεσ. Ἐμμανουήλ Μαγιάπουλον, Χρυσουγὴν Λαγκαδᾶ. Εἶναι ἀδύνατον νά καθωρίσωμεν ἀπὸ τοῦδε τὸ ὕψος τῆς συντάξεως, δεδομένου ὅτι μεταβάλλονται τὰ συνταξιοδοτικὰ δεδομένα σχεδὸν κατ' ἔτος. Διὰ τὸ ζήτημα τῆς ἐξαγορᾶς τῆς ὑπηρεσίας σας ὡς ἱεροψάλτου ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι εἶναι δυνατὸν νά ἐπιτευχθῇ αὐτή, ἐφ' ὅσον διηνύθη εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Εἶναι ὅμως δυνατὸν νά προκύψῃ δυσχέρεια ἐάν δὲν εἴσθε χειροθετημένος. Ἐάν ὅμως εἴσθε, τότε τὸ πρᾶγμα νομίζομεν ὅτι δὲν θά συναντήσῃ δυσχερείας. Πάντως οὕτως ἢ ἄλλως, νά κάμετε μίαν αἴτησιν πρὸς τὸ Τ.Α.Κ.Ε. καὶ νά ζητήτε τὴν ἐξαγοράν, διὰ νά ἀποφανθῇ ἡ ἄρμοδιὰ ὑπηρεσία τελειωτικῶς. — Αἶδεσ. Ἐμμανουήλ Παπαδημητρίου, Σιταριὰν Καβάλας. Ὅπως ἔχη ἢ ὑπόθεσίς σας δὲν ἀπεκτήσατε

δικαίωμα συνταξιοδοτήσεως και δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λάβετε σύνταξιν. Τὸ Τ.Α.Κ.Ε. ἀπέστειλε σχετικὸν ἔγγραφον πρὸς τὴν Ἱ. Μητρόπολιν σας. Ἐὰν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν τὸ ἐν πιστοποιητικὸν (1877) δὲν θὰ λάβετε σύνταξιν. Ἐὰν πάλιν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν τὸ πιστοποιητικὸν τὸ δευτέρον (1895) τότε ἡ ἀπόλυσις εἶναι ἄκυρος και θὰ πρέπη νὰ ἐπανέλθετε εἰς τὴν ὑπηρεσίαν. Νομίζομεν ὅτι μία παρέμβασίς σας εἰς τὴν Ἱ. Μητρόπολιν διὰ νὰ ἐπαναδιορισθῆτε θὰ ἔλυε τὸ πρόβλημα, ἐφ' ὅσον θεωρηθῆ ὡς ἰσχυρὸν τὸ πιστοποιητικὸν, τὸ ἀναγράφον ὡς ἔτος γεννήσεως σας τὸ 1895. Ἐὰν ἐπαναδιορισθῆτε και συμπληρώσεται οὕτω χρόνον ὑπηρεσίας 20 ἐτῶν, εἶναι δυνατὸν μετὰ ταῦτα νὰ λάβετε σύνταξιν λόγῳ ἀσθενείας. Διότι νὰ ἀναμείνητε νὰ συμπληρώσητε 35 ἐτῶν ἐφημεριακὴν ὑπηρεσίαν ἢ νὰ συμπληρώσητε τὸ 75ον ἔτος τῆς ἡλικίας (λαμβάνομένου πάντοτε ὑπ' ὄψιν ὅτι ὡς ἔτος γεννήσεως θὰ φέρεται τὸ ἔτος 1895) εἶναι νομίζομεν δύσκολον. — Αἶδес. Ἄ ν θ ι μ ο ν Θ ε ο χ α ρ ῖ δ η ν, Στῤύμιον Κομοτινῆς. Ἡ σύνταξις σας θὰ ἀνέλθη εἰς 890 δραχμὰς μηνιαίως ἄνευ ἐξαγορᾶς και εἰς 990 δραχμὰς, ἐφ' ὅσον ἐξαγοράσητε τὰ ἔτη τῆς ἐφημεριακῆς ὑπηρεσίας σας ἀπὸ τοῦ 1926 μέχρι τοῦ 1930. Ὡς ἐφ' ἄπαξ βοήθημα θὰ λάβετε περὶ τὰς 13.500 δραχμὰς. — Αἶδес. Ἐ μ μ α ν ο ἡ λ Τ ζ ὡ ρ τ ζ η ν, Καλὸν Χωρίον Μεραμβέλου Κρήτης. Τὸ Τ.Α.Κ.Ε. διὰ τοῦ ἀπὸ 27-1-1961 ἔγγραφου του ἐγνωστοποίησεν εἰς τὸ Τοπικὸν TAKE τῆς Ἱ. Ἐπισκοπῆς σας και ἐκοινοποίησεν εἰς ὑμᾶς ἔγγραφον, δι οὗ δὲν γίνεται δεκτὴ ἡ αἰτησίς σας διὰ τὴν χορήγησιν τῶν ἐξόδων φαρμάκων, διότι ὁ Κανονισμὸς τοῦ Τ.Α.Κ.Ε. προβλέπει χορήγησιν φαρμάκων και μετὰ τὴν ἐξοδον ἐκ τοῦ Νοσοκομείου μόνον ὅταν πρόκειται περὶ ὀξέος νοσήματος, και οὐχὶ χρονίου, ὡς συμβαίνει με τὴν ἰδικὴν σας περίπτωσιν.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Κωνστ. Ἀθανασιάδου, Μηνύματα ἀγάπης. — **X.** — Ἀδελφικά Γράμματα. — **Εὐαγγέλου Θεοδώρου**, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπ. Θεολογικῆς, Τὸ μοναδικὸν και ἱεραράμιλλον μεγαλεῖον τῆς διδασκαλίας. — Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν «Φιλόθεον Ἀδολεσχίαν» τοῦ **Εὐγενίου Βούλγαρη**, (Μετφρ. **Θεοδ. Σπεράντσα**). — **Βασ. Ἡλιάδης**, Τὸ Ἐκκλησάκι τοῦ Ἄη — Γεώργη ἀποτελεῖ τὴν χαρακτηριστικὴν σφραγίδα τοῦ Λυκαβητοῦ. — Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν «Εὐεργετινὸν» ἢ «Συναγωγὴ ἠθικῶν διδασκαλιῶν» (Ἀπόδοσις **Ἀνθίμου Θεολογίτου**, — **Ἀκύλα**, Τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ. — Ἀλληλογραφία.

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»
Ὀδὸς Φιλοθέης 19 — Ἀθῆναι. Τηλ. 27-689.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας. Ἰασιῶ 1. Ἀθῆναι.